

Medförsäkring

– Särskilt om det försäkrade intressets betydelse vid
medförsäkring

The co-insured

– *Especially regarding the significance of insurable interest
for the co-insured.*

Anna Tenselius

Handledare: Harald Ullman

Examinator: Anders Holm

Sammanfattning

I Sverige och övriga Norden används i försäkringsrättsliga sammanhang begreppet ”försäkrat intresse”, ett begrepp som enkelt beskrivs som en definition av vad det är vi försäkrar. Ett intresse är även ett krav för att över huvud taget kunna erhålla försäkringskydd. Det föreligger dock många oklarheter och delade meningar avseende begreppets innebörd. Det är i nuläget även oklart vilken betydelse intressebegreppet har inom försäkringsrätten till följd av att begreppet inte används i lagtext lika mycket i försäkringsavtalslagen (2005:104) (FAL) som i lag (1927:77) om försäkringsavtal (GFAL). Intressebegreppets betydelse bli än mer intressant när den ställs i relation till ett annat försäkringsrättsligt spörsmål, nämligen medförsäkring. Avseende medförsäkring föreligger oklarheter avseende vem som egentligen kan anses som medförsäkrad. Detta skapar oklarheter som innebär att tredje man som visserligen kan ha ett försäkringsbart intresse inte anses som medförsäkrad, vilket i sin tur resulterar i stor osäkerhet.

Denna uppsats syftar till att bringa klarhet i och utreda ovanstående problematik och oklarheter. I denna uppsats utreds vad intressebegreppet innebär med dagens rättsläge och vem samt vilka intressen som är försäkrade. Vidare används intressebegreppet för att utreda vad det innebär att vara medförsäkrad och om det finns situationer där tredje man kan anses vara medförsäkrad utan att det uttryckligen framgår av lag, försäkringsvillkor eller avtal, endast genom att ha ett starkt försäkringsbart intresse. Den sistnämnda utredningen innehåller även en entreprenadförsäkringsdel, i vilken det utreds om en beställare som inte är byggherre, kan vara medförsäkrad p.g.a. sitt intresse i entreprenaden, även om denne inte enligt AB 04 träffas av entreprenörens försäkringsplikt. Uppsatsen innehåller en utredning baserad på relevant försäkringsrättslig lagstiftning med tillhörande förarbeten både från Sverige, Norge och Danmark, försäkringsvillkor från Länsförsäkringar samt relevant rättspraxis. Avseende rättspraxis diskuteras vissa rent försäkringsrättsliga fall, bl.a. det mycket kritiserade Securitasfallet¹, och några rättsfall inriktade på entreprenad, bl.a. LF Skaraborg mot Skanska².

¹ NJA 2001 s. 711.

² HovR T 2537-11.

Förkortningar och förklaringar

AB 04	Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader
AB-U 07	Allmänna bestämmelser för underentreprenader
DFAL	Dansk försäkringsavtalslag, Lovbekendtgørelse nr. 750 af 4. september 2002 om erstatningsansvar med senere ændringer
DÖ	Dubbelförsäkringsöverenskommelsen
Incoterms	International commerce terms
FAL	Försäkringsavtalslag (2005:104)
GFAL	Gamla försäkringsavtalslagen, lag (1927:77) om försäkringsavtal
KFL	Konsumentförsäkringslag (1980:38)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NFAL	Norsk försäkringsavtalslag, Forsikringsavtaleloven av 16. Juni 1989 nr. 69
NGFAL	Gamla norska försäkringsavtalslagen, Forsikringsavtaleloven av 6. Juni 1930 nr. 20
Prop.	Proposition
SkL	Skadeståndslag (1972:207)
Säkerhetsrättslag	Lag (2005:105) om säkerhetsrätt i försäkringsersättning

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.1 Problembakgrund	4
1.2 Problemformulering	6
1.3 Syfte och målgrupp	6
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Metod	7
1.6 Disposition	8
2 Försäkringsrätt och företagsförsäkring	10
2.1 Historisk inledning	10
2.2 Försäkringsrättsliga funktioner och grundprinciper	10
2.3 Företagsförsäkring.....	11
2.3.1 Allmänt om företagsförsäkring.....	11
2.3.2 Egendomsförsäkring.....	12
2.3.3 Avbrottsförsäkring.....	13
2.3.4 Ansvarsförsäkring	13
2.3.5 Försäkringsskyddet vid entreprenadavtal.....	14
3 Begreppet ”försäkrat intresse”	17
3.1 Begreppets innebörd och betydelse.....	17
3.2 Begreppet i försäkringsavtalslagen och i försäkringsvillkoren	21
3.2.1 Aktuella bestämmelser i lag	21
3.2.2 Aktuella bestämmelser i försäkringsvillkoren	22
4 Medförsäkring	24
4.1 Medförsäkringens innebörd och betydelse.....	24
4.1.1 Medförsäkring i teorin	24
4.1.2 Att bli medförsäkrad.....	25
4.1.3 Fördelar med medförsäkring	27
4.1.4 Den medförsäkrades rättigheter och skyldigheter	28
4.2 Medförsäkring i lag och i försäkringsvillkoren.....	30
4.2.1 Aktuella bestämmelser i lag	30
4.2.2 Aktuella bestämmelser i försäkringsvillkoren.....	31

5 Rättspraxis	34
5.1 Securitasfallet	34
5.1.1 Bakgrund	34
5.1.2 Domstolsinstansernas bedömning	35
5.2 Fordonsfallet	36
5.2.1 Bakgrund	36
5.2.2 Domstolsinstansernas bedömning	37
5.3 Bostadsrättsfallet	37
5.3.1 Bakgrund	37
5.3.2 Domstolsinstansernas bedömning	38
5.4 PEAB-fallet	39
5.4.1 Bakgrund	39
5.4.2 Domstolsinstansernas bedömning	40
5.5 LF Skaraborg mot Skanska	41
5.5.1 Bakgrund	41
5.5.2 Domstolsinstansernas bedömning	42
5.6 Klystronfallet	43
5.6.1 Bakgrund	43
5.6.2 Domstolsinstansernas bedömning	43
6 Analys	45
6.1 Olika aspekter rörande försäkringsbart intresse	45
6.2 Intressebegreppets roll inom försäkringsrätten	48
6.3 Försäkrat intresse avseende intressegruppen av försäkrade	50
6.4 Intressebegreppets betydelse för medförsäkring	52
6.5 Medförsäkringens omfattning	53
6.5.1 Vem kan anses som medförsäkrad?	53
6.5.2 Medförsäkrad vid entreprenad	56
6.6 Innebörden av att vara medförsäkrad	60
7 Slutsats	64
7.1 Vad innebär intressebegreppet?	64
7.2 Vems samt vilka intressen är försäkrade vid försäkring av intressegruppen?	64
7.3 Vad innebär det att vara medförsäkrad?	65
7.4 Är det möjligt att vara medförsäkrad utan att det uttryckligen framgår?	65

7.5 Övriga avslutande synpunkter	66
Käll- och litteraturförteckning.....	67
Offentligt tryck.....	67
<i>Svenskt offentligt tryck</i>	67
<i>Nordiskt offentligt tryck</i>	67
Litteratur	67
Artiklar	68
Rättspraxis	68
<i>Högsta domstolen</i>	68
<i>Hovrätterna</i>	69
Standardbestämmelser.....	69
Försäkringsvillkor	69
Internetkällor	69

1 Inledning

1.1 Problembakgrund

Begreppet *försäkrat intresse* används inom försäkringsrätten beträffande skadeförsäkringar, ofta i syfte att klargöra för *vilka skador* en försäkringstagare har möjlighet att få försäkringsersättning men även vid bedömningen av *vem* som ska ha rätt till ersättning.³ Det saknas dock en närmare definition av intressebegreppet både i FAL och i försäkringsbolagens egna villkor, trots att begreppet används uttryckligen i dessa.

I doktrin talas inte sällan om *risk att lida ekonomisk förlust* när begreppet ”intresse” definieras.⁴ I många fall är det *ägaren* av egendom som tecknar försäkring och som anses ha det försäkrade intresset. Nu för tiden är det dock vanligt att försäkring tecknas för att trygga även andra personers intressen. Ett exempel är företag som tecknar försäkring för kunders egendom som företaget förvarar hos sig. I vårt moderna samhälle är det även vanligt att företag väljer att leasa eller hyra utrustning istället för att äga den. I dessa fall är det en fördel ifall någon av parterna tecknar en försäkring som direkt skyddar även andra parter som kan drabbas av förlust, en s.k. *medförsäkring*.

Medförsäkringsfrågan förekommer även i fall som avser *entreprenadavtal* i vilka Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader (AB 04) är avtalsinnehåll mellan parterna. Enligt AB 04 har entreprenören *försäkringsplikt* och i de fall beställaren är byggherre måste denne vara medförsäkrad i entreprenörens allriskförsäkring. Detta innebär att både entreprenören och byggherren är försäkrade mot förluster vid försäkringsfall avseende entreprenaden. Gällande underentreprenörer är även de försäkringspliktiga enligt Allmänna bestämmelser för underentreprenader (AB-U 07). Det föreligger dock inget uttryckligt krav på att entreprenören ska vara medförsäkrad i underentreprenörens försäkring, trots att det mycket väl kan finnas intressen hos entreprenören som är värda att försäkra.

³ Se bl.a. FAL 6 kap. 1 och 4 §§ samt 7 kap. 1 §.

⁴ Se Bengtsson 1, s. 71 och Hult 1936, s. 63 f.

Ullman har avseende frågan anfört följande:

”Frågan om vilket ekonomiskt intresse allriskförsäkringen avser ställs på sin spets när beställaren är en entreprenör och skada inträffar på underentreprenad. Om entreprenören gör gällande att skadan beror på beställaren, och därmed faller utanför entreprenörens fareansvar, uppkommer frågan om hur försäkringsskyddet gäller för parterna. [...] Frågan är [...] om beställaren [...] är s.a.s. automatiskt medförsäkrad i entreprenörens försäkring utan att vara omnämnd i villkoren. [...] Sammantaget är det oklart huruvida en annan beställare än en byggherre är medförsäkrad i entreprenörens allriskförsäkring.”⁵

Vad som avses med medförsäkring och vem som kan anses vara medförsäkrad är inte alltid självklart. I FAL infördes särskilda regler avseende tredje mans rätt till försäkringsersättning i syfte att komma tillrätta med oklarheterna avseende medförsäkring.⁶ I dessa regler anges bl.a. vilka grupper av tredje män som automatiskt är medförsäkrade. Reglerna fyller sitt syfte men problem kan fortfarande uppstå vid tolkningen av intressebegreppet. Ett exempel som visar sådan problematik är situationen som uppstod i Securitasfallet⁷ där Securitas lyckades komma undan ersättningskyldighet p.g.a. partskonstellationen mellan försäkringsbolaget, banken och bankkunderna, detta trots att Securitas förfarit grovt vårdslöst.⁸

Parternas intressen i andra parters försäkringar är ofta, som nu nämnts, centrala. Företags behov av att kunna skydda sig mot ekonomisk förlust är stort och i vissa fall avgörande. Det innebär delvis att *skydda sin egen egendom* men även att *skydda sig mot ersättningskyldighet* gentemot andra. *Försäkringsplikten* kan även bidra till trygghet eftersom den skapar säkerhet om att de ekonomiska förpliktelserna enligt avtal kan uppfyllas. Enligt Ullman är det i huvudsak de föregående situationerna som försäkras av försäkringsbolagen, varför de tillsammans kan sägas utgöra en grupp, *intressegruppen*.⁹ Det faktum att försäkring leder till trygghet är klart, men oklarheter avseende vem som är medförsäkrad och hos vilken part det försäkrade intresset finns kan skapa problem. Ett klargörande avseende intressebegreppet och förhållandet mellan det försäkrade

⁵ Ullman 2012, s. 217 f.

⁶ FAL 9 kap. Se prop. 2003/04:150, s. 221 f.

⁷ NJA 2001 s. 711.

⁸ Se mer nedan i avsnitt 5.1.

⁹ Ullman 2006, s. 173-174.

intresset samt medförsäkring skulle lösa svåra försäkringsrättsliga frågor och på längre sikt skulle situationer som den i Securitasfallet kunna undvikas. I denna uppsats besvaras följaktligen nedanstående frågor.

1.2 Problemformulering

1. Vad innebär intressebegreppet och vems samt vilka intressen är försäkrade vid försäkring av intressegruppen?

2. Vad innebär det att vara medförsäkrad och finns det situationer där parter kan anses vara *medförsäkrade* utan att det framgår uttryckligen av lag, försäkringsvillkor eller avtal genom att ha ett starkt intresse?

1.3 Syfte och målgrupp

Med anledning av de oklarheter som fortfarande förekommer avseende intressebegreppet och medförsäkring är syftet med denna uppsats dels att *bringa klarhet i* innebörden och betydelsen av begreppet ”försäkrat intresse” och dels, använda intressebegreppet för att kunna *utreda* i vilka fall en tredje man anses och bör anses vara medförsäkrad.

Denna uppsats riktar sig främst till två målgrupper; *praktiker* inom försäkringsrätten och *företag* som är *försäkringstagare eller försäkrade* som söker vägledning i frågan om medförsäkring och försäkrat intresse. För praktiker kan uppsatsen vara till hjälp genom att ge vägledning i svåra medförsäkringsfrågor. Företag saknar ofta djupare kunskap i försäkringsrätt och det måste anses ovanligt att företag innehar särskild kunskap avseende specifika frågor som medförsäkring och ”försäkrat intresse”. Vidare är den information som finns att tillgå spretig, ofullständig och ofta inte praktiskt användbar för gemene man. Denna uppsats kan således användas som vägledning i medförsäkringsfrågor.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar inte intressebegreppet eller medförsäkring ur ett konsument- eller privatpersonsperspektiv och således behandlas inte konsument- eller personförsäkring.

Utländsk rätt eller utländska rättskällor används inte mer än vad som är nödvändigt för att skapa en bild över intressebegreppet och medförsäkringslösningar. Utländsk rätt används endast i den mån det behövs för att ge stöd för tolkning och användningen avgränsas till att avse nordisk rätt. Endast norsk och dansk rätt kommer att användas p.g.a. uppsatsens tids- och omfattningsbegränsningar.

Arbetet innehåller inte en närmare analys av FAL 9 kap. eller lag (2005:105) om säkerhetsrätt i försäkringsersättning (Säkerhetsrättslagen), som löper parallellt med FAL 9 kap. Detta eftersom denna uppsats syftar till att behandla medförsäkring på ett bredare plan som inte endast inbegriper en analys av gällande lagstiftning.

Entreprenadrätten behandlas inte i större omfattning än vad som är nödvändigt för förståelsen kring medförsäkringsproblematiken i entreprenadavtal eftersom entreprenadområdet inte är centralt för denna uppsats.

1.5 Metod

I den första delen av denna uppsats, vilken behandlar begreppet ”försäkrat intresse”, används främst de olika rättskällorna, den s.k. rättsdogmatiska metoden. Relevanta lagregler, förarbeten, rättspraxis och doktrin sammanställs i syfte att på ett lättillgängligt sätt skapa en helhetsbild över hur rättsläget avseende intressebegreppet ser ut idag (de lege lata). Metoden används även för att systematisera de aktuella rättskällorna och visa samband, skillnader samt likheter mellan bl.a. olika doktrin och rättsregler där intressebegreppet behandlas.¹⁰ Till följd av att FAL tillkom genom ett nordiskt samarbete används till viss del nordiska källor för att beskriva gällande rätt.¹¹ Utöver rättskällorna används försäkringsvillkor eftersom dessa villkor är mycket centrala inom försäkringsrätten och för denna uppsats.

Det faktum att intressebegreppet härstammar från äldre rätt och att FAL i stora delar bygger på GFAL gör det naturligt att rättshistorisk metod till viss (begränsad) del används i denna uppsats. Metoden används i syfte att skapa djupare förståelse avseende

¹⁰ Sandgren, s. 43.

¹¹ Bengtsson 1, s. 16.

intressebegreppets ursprung och betydelse för försäkringsrätten. Användningen av äldre rättskällor syftar till att öka förståelsen för syftet med rättsreglerna.¹²

Med avsikt att skapa djup i detta arbete avseende intressebegreppet och medförsäkring samt för att kunna besvara problemformuleringarna används slutligen rättsanalytisk metod. Denna metod innebär en analys av gällande rätt och kritiskt granskning av t.ex. domstolsavgöranden. Till följd av att denna metod är mer ”öppen” än den rättsdogmatiska är det även möjligt att använda annat material än rättskällorna, vilket krävs i denna uppsats.¹³ Det material som presenteras i referensramen tolkas och analyseras främst utifrån dess syfte (teleologisk tolkning). Ekelöf anser att ”de materiella reglerna måste tillämpas så att rättsskipningen medverkar till att ändamålet med dessa regler blir förverkligat”¹⁴ och att det är ”viktigt att kunna bestämma gränserna för ordens betydelse då man har att avgöra om denna täcker eller inte täcker ett föreliggande fall”¹⁵. Denna tolkningsmetod är p.g.a. det föregående viktig i detta arbete eftersom en tolkning som inte ligger inom gränserna för ändamålet med reglerna i övrigt inte skulle vara möjlig att använda i praktiken.¹⁶

Den rättspraxis som redogörs för i uppsatsen används som en utgångspunkt i diskussionen och analysen beträffande problemformuleringarna. Praxis hjälper läsaren dels att förstå medförsäkringsproblematiken och dels, genom att rättsfallen skapar en röd tråd i diskussionen och analysen.

1.6 Disposition

Uppsatsen innehåller inledningsvis tre faktabaserade kapitel. Dessa kapitel syftar till att ge läsaren en kunskapsgrund inför analysen. Kapitel 2 innehåller mycket grundläggande fakta avseende gällande rätt och dess historia, försäkringsrättens funktion samt grundprinciper och företagsförsäkring. För uppsatsen aktuella försäkringstyper redovisas även i detta kapitel. Kapitlet riktar sig främst till försäkringstagare som saknar denna grundläggande kunskap.

¹² Sandgren, s. 53 f.

¹³ Sandgren, s. 45 ff.

¹⁴ Ekelöf, s. 80.

¹⁵ Ekelöf, s. 81.

¹⁶ Ekelöf, s. 83.

Kapitel 3 innehåller en närmare beskrivning av begreppet ”försäkrat intresse” och innehåller tämligen omfattande redogörelser beträffande begreppet i olika rättskällor. Kapitlets första del (3.1) behandlar begreppet i doktrin och kapitlets andra del (3.2) redogör för begreppets användning i FAL och försäkringsbolagens villkor. Dessa delar syftar till att ge läsaren bred förståelse för begreppets betydelse och innebörd samt leda in läsaren i den problematik som utvecklas i analysen. Av samma anledning innehåller kapitel 4 en redogörelse avseende medförsäkring. Kapitel 4 är uppbyggt på samma sätt som kapitel 3.

I kapitel 5 redovisas de rättsfall som är aktuella för uppsatsen i syfte att läsaren, redan innan analysen, ska ha vetskap om de rättsfall som analysen kommer att behandla närmare och att närmare beskrivning av dessa rättsfall ska kunna uteslutas ur diskussionen.

I kapitel 6 utgör uppsatsens diskussionsavsnitt, vilket utgör uppsatsens analysdel. Inledningsvis analyseras och diskuteras begreppet ”försäkrat intresse” (avsnitt 6.1), dess betydelse för försäkringsrätten (avsnitt 6.2) samt vems och vilka intressen som är försäkrade i intressegruppen (avsnitt 6.3). Vidare kommer diskussionen att gå över till att avse försäkringsprincipens betydelse för medförsäkring (avsnitt 6.4) för att slutligen endast avse en diskussion om medförsäkringens omfattning och innebörd (avsnitt 6.5-6).

Kapitel 7 innehåller dels en sammanfattning av det som dittills anförts och dels, resultatet av uppsatsen, d.v.s. svar på uppställda frågeställningar.

2 Försäkringsrätt och företagsförsäkring

2.1 Historisk inledning

Sedan försäkringar började användas under 1300-talet har de haft samma huvudsakliga syfte; att skydda de försäkrade mot förluster och kostnader. Ett samarbete mellan de nordiska länderna, vilket innebar harmonisering av regler på olika rättsområden, ledde bl.a. till Sveriges första försäkringsavtalslag, GFAL. Denna lag motsvarade till stora delar de övriga nordiska ländernas dåtida försäkringsavtalslagar.¹⁷ I takt med samhällets utveckling ökade behovet av försäkringsskydd och möjligheterna till försäkringsskydd blev fler. Flera försök gjordes att förnya försäkringslagstiftningen men inte förrän år 2005 fick vi en ny FAL, vilken grundas på regeringens prop. 2003/04:150.¹⁸ Vidare har även Finland och Norge ersatt sina tidigare försäkringsavtalslagar med nya.

2.2 Försäkringsrättsliga funktioner och grundprinciper

Försäkringens främsta funktion är att skapa *trygghet mot ekonomiska risker*, vilket skapas genom att ett kollektiv vill försäkra samma risk som resulterar i en typ av *riskutjämning*.¹⁹ Försäkringsskyddet erhålls mot betalning av *premien*. Premien ska motsvara den risk som försäkras, vilket kallas *ekvivalentprincipen*, i syfte att möjliggöra för försäkringsgivarna att betala ut rätt ersättning till de försäkrade vid försäkringsfall.²⁰ Riskerna ska försäkras i förhand och det fordras i regel att riskerna är *ovissa* för att de ska täckas av försäkringen.²¹ För att premiesättningen ska bli så rättvisande som möjligt är information från försäkringstagaren avgörande.²² *Upplyningsplikten* som åligger försäkringstagaren är således viktig inom försäkringsrätten.²³ Därtill finns andra s.k. biförpliktelser som syftar till att skapa ett rättvist och fungerande försäkringssystem.²⁴

Inom försäkringsrätten diskuteras ofta vem av försäkringsgivaren och försäkringstagaren som är den överlägsna parten. Huvudregeln att försäkringsgivarna har frihet att utforma försäkringsavtalet som de önskar och att de, i de flesta fall, innehar mer kun-

¹⁷ Prop. 2003/04:150, s. 96 f och Lagerström, s. 11.

¹⁸ Lagerström, s. 12.

¹⁹ Hellner 1965, s. 15 och Bengtsson 1, s. 20.

²⁰ Se vidare Bengtsson 2, s. 29 och 43 f.

²¹ Se vidare Hellner 1965, s. 7 ff och Bengtsson 1, s. 20 ff.

²² Se vidare Hellner 1965, s. 9-12.

²³ Hellner 1965, s.10 och Bengtsson 1, s. 23 och s. 51 ff.

²⁴ Se FAL 8 kap. 8-14 §§.

skap och erfarenhet avseende försäkring talar för att försäkringsbolaget är den överlägsna parten.²⁵ Försäkringsgivarna har dock en viss underlägsen roll i den bemärkelsen att förutsebarheten och insynen i försäkringstagarens agerande är mycket liten. *Informationsutbytet* mellan försäkringsgivaren och försäkringstagaren är följaktligen viktigt för att upprätthålla *förtroendet* mellan parterna. Det föreligger således en typ av *lojalitetsplikt*.²⁶ Försäkringslagstiftningen och försäkringsvillkoren har även i hög grad påverkats av *preventionssyftet* som föreligger inom försäkringsrätten. Detta gäller särskilt reglerna om riskökning och framkallande av försäkringsfall, vilket vidare är ett skydd för försäkringsgivarna mot att försäkringstagaren handlar illojalt eller vårdslöst.²⁷

Slutligen ska nämnas en viktig grundtanke som förekommer inom försäkringsrätten om att ett försäkringsfall inte får medföra vinst för de försäkrade. I GFAL fanns en regel avseende detta som kallades *berikandeförbudet*.²⁸ Bestämmelsen är avskaffad och finns inte uttryckligen i FAL men principen gäller fortfarande. Principen har fortfarande betydelse t.ex. vid villkorstolkning av oklara försäkringsvillkor.²⁹

2.3 Företagsförsäkring

2.3.1 Allmänt om företagsförsäkring

Beträffande företagsförsäkring åsyftas vanligtvis en sakförsäkring tecknad av näringsidkare.³⁰ Enligt förarbetena är det huvudsakligen ”fråga om försäkringar som gäller i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet”³¹ men även ”försäkringar som tecknas t.ex. av stiftelser och föreningar, utan att de driver näringsverksamhet”³². I FAL definieras företagsförsäkring på följande sätt:

“[I]ndividuell skadeförsäkring som avser näringsverksamhet eller offentlig verksamhet och annan individuell skadeförsäkring som inte är konsumentförsäkring [...]”³³

²⁵ Ang. produktfriheten se prop. 2003/04:150 s. 139, 185.

²⁶ Se Hult 1936, s. 40.

²⁷ Se vidare Bengtsson 1, s. 24 ff.

²⁸ GFAL 39 §.

²⁹ SOU 1989:88, s. 199 f.

³⁰ Ullman 2006, s. 67.

³¹ Prop. 2003/04, s. 368.

³² Prop. 2003/04, s. 368.

³³ FAL 1 kap. 4 §.

Försäkringslösningarna varierar mycket, främst beroende på verksamhetens storlek och art. I små och medelstora företag är det vanligt att ha en s.k. *kombinerad företagsförsäkring* som normalt består av egendomsförsäkring, avbrottsförsäkring och ansvarsförsäkring.³⁴

Regler beträffande företagsförsäkring återfinns framför allt i FAL 8 kap. Huvudregeln är att reglerna i FAL är tvingande till försäkringstagarens och de försäkrades fördel, vilket även avser reglerna för företagsförsäkring. Det förekommer dock dispositiva regler i 8 kap. och därigenom föreligger viss avtalsfrihet. Sedan ett försäkringsavtal ingås tillämpas dessutom allmänna avtalsrättsliga principer.³⁵ Reglerna om tredje mans rätt är gemensamma för alla skadeförsäkringar och är således viktiga för företagsförsäkringen.³⁶

2.3.2 Egendomsförsäkring

Möjligheten att nyttja en egendomsförsäkring kräver först och främst att det skett en skada, d.v.s. en ”fysisk försämring av viss egendom”³⁷ och att försämringen ska ha ägt rum medan egendomen var i den försäkrades besittning.³⁸ Det fordras även att skadan har inträffat på egendom som är försäkrad. Vad som innefattas i försäkringen är vanligen definierat i försäkringsbolagens villkor.³⁹ Försäkringen skyddar huvudsakligen, som inledningsvis nämnts i denna uppsats, egendom som försäkringstagaren äger men i vissa fall skyddas även egendom som tillhör annan, t.ex. leasad egendom, kundens egendom och egendom i annan verksamhet som part åtagit sig att försäkra.⁴⁰

Det ska vidare vara fråga om en skadehändelse som ingår i försäkringen. Vad som utgör en sådan händelse bestäms ofta genom utformningen av försäkringsbolagens villkor. En grundregel för egendomsförsäkring är att det ska vara fråga om en oundviklig, plötslig och oförutsedd skada för att den ska ersättas. Det förekommer även avgränsningar som påverkar egendomsförsäkringens geografiska räckvidd. Huvudregeln är att försäkringen gäller för skador som inträffar på *försäkringsstället*, d.v.s. den plats där den försäkrade

³⁴ Se vidare nedan i avsnitt 2.3.2-2.3.5.

³⁵ Bengtsson 2, s. 341 f.

³⁶ FAL 9 kap. Se nedan i avsnitt 4.1.2 och 4.2.1.

³⁷ Ullman 2006, s. 72.

³⁸ Ullman 2006, s. 71 f.

³⁹ Ullman 2006, s. 72 och Lagerström, s. 45.

⁴⁰ Lagerström, s. 45 och Ullman 2006, s. 72 f. Se även SOU 1989:88 s, 204 ff, samt FAL 9 kap. 1 §.

egendomen förvaras, vilket vanligtvis är ett fast driftställe gällande företag.⁴¹ Det finns även regler avseende begränsning i egendomsförsäkringens giltighet gällande egendom som tillfälligt förvaras på annan plats än försäkringsstället.⁴²

2.3.3 Avbrottsförsäkring

Det är viktigt, i vissa fall avgörande, för företag att verksamheten kan drivas utan avbrott. Skador som uppstår på maskiner eller annan egendom leder ofta till störningar i produktionen eller försäljningen, vilket i sin tur skapar inkomstförlust. Det är möjligt att försäkra sig mot dessa inkomstförluster, d.v.s. den ekonomiska skada, som är en följd av att avbrottsrisken förverkligas. För ersättning fordras att avbrottsskadan är en följd av egendomsskada och att det föreligger ett nära samband mellan dessa olika skadetyper.⁴³ Relationen mellan egendomsskada och avbrottsskada framgår tydligt i försäkringsbolagens villkor.⁴⁴

2.3.4 Ansvarsförsäkring

Till skillnad från egendomsförsäkring och avbrottsförsäkring, som båda i regel direkt skyddar den försäkrade mot förlust som har sin grund i skada på egen egendom, skyddar ansvarsförsäkring den försäkrade ifall denne blir *skadeståndsskyldig* gentemot annan som lidit skada. Ansvarsförsäkringen omfattar vanligtvis skadeståndsskyldighet p.g.a. person- och sakskada men undantar skadeståndsskyldighet med anledning av ren förmögenhetsskada.⁴⁵ En ansvarsskada ska, för att täckas av försäkringen, kunna knytas till en tredje mans påstådda skada som ska vara en följd av försäkringstagarens verksamhet eller agerande.⁴⁶ Vidare krävs att det är fråga om en skada som omfattas av skadeståndsrättsliga regler, främst Skadeståndslagen (1972:207) (SkL), eller vissa försäkrade avtal.

Ansvarsförsäkringen omfattar i regel den försäkrade verksamheten och skyddar den som vållat skada uppsåtligen eller genom vårdslöshet och som därigenom blivit skade-

⁴¹ Se t.ex. V 065:13 A.03.1.

⁴² Lagerström, s. 51 och Ullman 2006, s. 73.

⁴³ Ullman 2006, s. 75.

⁴⁴ Se t.ex. V 065 B1.11.1 1 st. 1 p.

⁴⁵ Ullman 2006, s. 78.

⁴⁶ Lagerström, s. 149.

ståndsskyldig.⁴⁷ Eftersom det i företag föreligger risk att anställda vållar skada och genom det genom principalansvaret i SkL är företaget som arbetsgivare som i många fall kan hållas ersättningsskyldigt för dessa skador är det av betydelse att ansvarsförsäkringen även täcker in anställda i den försäkrade kretsen. I de fall ett företag anlitar en självständig företagare är det även viktigt att företaget har en ansvarsförsäkring som täcker skador denne orsakar eftersom det som huvudregel är företaget som anlitat en självständig företagare som ansvarar för skador, så länge skadorna inträffat inom det kontraktuella området.⁴⁸

2.3.5 Försäkringsskyddet vid entreprenadavtal

En kombinerad entreprenadförsäkring, bestående av olika försäkringsdelar (egendomsförsäkring, avbrottsförsäkring och ansvarsförsäkring) skyddar företag mot de skaderisker som har samband med entreprenadverksamhet. Skydd mot skada på entreprenad som ett företag utför eller låter utföra erbjuds dock endast av en typ av egendomsförsäkring, den s.k. *allriskförsäkringen*.⁴⁹

Allriskförsäkringen för denna typ av verksamhet har utformats med hänsyn till försäkringsbehovet som regleras i AB 04.⁵⁰ Enligt AB 04 är entreprenören skyldig att teckna allriskförsäkring för skador på entreprenaden.⁵¹ Allriskförsäkringen ger entreprenören ett skydd mot förlust som kan uppstå vid skada på entreprenaden och är ofta ett komplement till den kombinerade företagsförsäkringen med ett eget särskilt villkor.⁵² Allriskförsäkringen skyddar en mängd olika objekttyper, bl.a. egendom av förbrukningskaraktär, hjälpmedel som inte är av förbrukningskaraktär samt egendom tillhörande byggherren.⁵³⁵⁴ Försäkringsskyddet utgör således ett skydd mot risken att skada ska uppstå på en entreprenad som den försäkrade utför, vilket även kan sägas vara det försäkrade intresset vid denna typ av försäkring.⁵⁵ Ullman talar om entreprenörens ”fareansvar” som framgår av AB 04 och innebär att en entreprenör svarar för skada på

⁴⁷ Se bl.a. V 065:13 C.01.

⁴⁸ Lagerström, s. 156 ff.

⁴⁹ Ullman 2012, s. 213.

⁵⁰ Ullman 2012, s. 215.

⁵¹ AB 04 5 kap. 22 §.

⁵² Se V 982:4.

⁵³ Byggherre är ”den ägare eller brukare av fastighet för vars räkning Arbeten utförs”, se Ullman 2006 bilaga 3.

⁵⁴ Ullman 2006, s. 172 f.

⁵⁵ Ullman 2012, s. 216.

entreprenaden, som inte beror på beställaren, under entreprenadtiden.⁵⁶ Enligt Ullman kan fareansvaret jämföras med t.ex. köplagens riskfördelningsregler, vilket innebär att regeln i AB 04 definierar när entreprenören bär risken för entreprenaden.⁵⁷

Entreprenören är skyldig att i allriskförsäkringen medförsäkra en beställare som är byggherre.⁵⁸ Försäkringen skyddar följaktligen dels entreprenören som är försäkringstagare och dels, byggherren som är medförsäkrad och skyddar både entreprenörens och byggherrens intressen.⁵⁹ Det är möjligt att medförsäkra även andra parter, t.ex. underentreprenörer eller ägare av egendom som används i entreprenadarbetet. För att detta ska vara möjligt krävs att denna andra part kan kräva ersättning av entreprenören eller att det finns ett avtal mellan denna part och entreprenören om försäkringsplikt för entreprenören.⁶⁰ Försäkrad egendom är således, även i entreprenadfall, egendom som försäkringstagaren *äger*, som denne ansvarar för och p.g.a. ansvaret kan bli *ersättningskyldig för* samt egendom som försäkringstagaren i avtal *åtagit sig att försäkra* och som är angiven i försäkringsbrevet. Dessa situationer som i denna uppsats tillsammans kallas intressegruppen, framgår även av försäkringsvillkoren.⁶¹

Ullman har anfört att som följd av att fareansvaret är mycket långtgående för entreprenören och innebär stora risker för denne fordras försäkringsskydd.⁶² Försäkringsskyddet har vid t.ex. allriskförsäkring av entreprenad starka kopplingar till objektet, entreprenaden, snarare än till den försäkrade. Detta innebär att skyddet inte är beroende av den försäkrades ansvar för skadan. I detta avseende kan, enligt Ullman, även försäkringsskyddet bli gällande för skada som orsakas av beställaren trots att detta inte överensstämmer med försäkringsplikten i AB 04 5 kap. 22 §, vilket endast medförsäkrar beställare som är byggherrar. Ullmans teori innebär således att allriskförsäkringen täcker flera intressen samtidigt.⁶³

Underentreprenörer kan, som ovan nämnts, vara medförsäkrade i den allriskförsäkring som entreprenören tecknat. I de fall underentreprenören är medförsäkrad är denne be-

⁵⁶ AB 04 5 kap. 1 §.

⁵⁷ Ullman 2012, s. 201.

⁵⁸ AB 04 5 kap. 22 §.

⁵⁹ Ullman 2012, s. 217.

⁶⁰ Ullman 2006, s. 173 f.

⁶¹ Se V 965:7 A.06.1.

⁶² Ullman 2012, s. 215.

⁶³ Ullman 2012, s. 216 f.

friad från den försäkringsplikt som annars åligger underentreprenörer. Denna plikt framgår, om än underförstått, genom AB-U 07.⁶⁴ Bestämmelserna i AB 04 gäller även för underentreprenörer, med undantag för vissa ändringar och tillägg som framgår av AB-U 07. Den försäkringsplikt som åligger underentreprenörer framgår följaktligen av AB 04 5 kap. 22 § eftersom inget annat anges i AB-U 07.

Utöver allriskförsäkringen är entreprenörer och underentreprenörer skyldiga att teckna ansvarsförsäkring.⁶⁵ Det föreligger dock ingen plikt att medförsäkra någon, vilket främst beror på att skyddet som ansvarsförsäkringen medför redan skyddar främst annan part än försäkringstagaren.

⁶⁴ Ullman 2006, s. 180.

⁶⁵ AB 04 5 kap. 22 § 3 st.

3 Begreppet ”försäkrat intresse”

3.1 Begreppets innebörd och betydelse

Intressebegreppet kan förenklat definieras som ”risken att lida förlust i visst avseende, om viss framtida händelse inträffar”⁶⁶ eller ”en försäkringstagares intresse av att ett värde av en egendom inte går förlorat vid skada”⁶⁷. Begreppet används endast i fråga om skadeförsäkring och som en följd av detta måste ett försäkrat intresse innefatta en förlust av ekonomisk natur.⁶⁸ I GFAL var det uttryckligen stadgat att föremål för skadeförsäkring var ”varje lagligt intresse, som kan uppskattas i penningar”⁶⁹ (min kurs.). Det faktum att intressebegreppet endast används ifråga om skadeförsäkring och synen på begreppet såsom ett ekonomiskt begrepp är gemensamt inom Norden.⁷⁰ Likt Sverige har Norge tagit bort den uttryckliga lagbestämmelsen som avsåg kravet avseende ekonomiskt värde och i Norge finns exempel på försäkringsbolag som istället har uttryckt detta krav i sina villkor.⁷¹ I Danmark, som ännu inte reviderat sin försäkringsavtalslag, finns kravet på ekonomisk skada kvar uttryckt i lagen.⁷² Detta krav innebär, enligt Jønsson m.fl., att intresset ska kunna värderas i pengar efter en *objektiv måttstock* och att utan ett sådant värde kan ett intresse inte försäkras.⁷³

Ett intresse måste vara *lagligt* för att det ska vara möjligt att försäkra, vilket är ett gemensamt krav inom Norden.⁷⁴ Till skillnad från FAL och DFAL, innehåller inte NFAL något uttryckligt krav på detta. Anledningen till att kravet togs bort från den norska lagtexten var dels att lydelsen ansågs verka vilseledande och dels att det fanns andra regler som kunde användas istället. Det faktum att bestämmelsen var vilseledande grundades på att det i vissa fall mycket väl var möjligt att försäkra intressen som involverade en olaglig relation. Ett exempel som användes för att illustrera detta var att det är möjligt att försäkra en TV-apparat, för vilken försäkringstagaren inte betalar licens.⁷⁵ Laglighetskravet föreligger fortfarande enligt norsk lag, men framgår genom

⁶⁶ Bengtsson I, s. 71.

⁶⁷ Trygg-Hansas definition.

⁶⁸ Se FAL 1 kap. 1 § 1 st. och Hellner 1957, s. 17.

⁶⁹ GFAL 35 §.

⁷⁰ Hellner 1965, s. 212, Hellner 1957, s. 17, Bull, s. 433, och Jønsson m.fl., s. 387 f.

⁷¹ Bull, s. 433 och 436.

⁷² Se DFAL 35 § ”Enhver lovlig interesse, der lader sig *ansætte i penge*, kan være genstand for skadesforsikring. Forsikringen kan tegnes for forsikringstagerens eller tredjemands interesse”(min kurs.).

⁷³ Jønsson m.fl., s. 387 f.

⁷⁴ Hellner 1965, s. 220, FAL 6 kap. 1 § (se nedan avsnitt 3.2), Jønsson m.fl., s. 384 f, Bull, s. 434 f.

⁷⁵ NOU 1987:24 s. 118. Se Bull, s. 434.

annan reglering. Det är dock oklart hur gränsdragningen ska göras och Bull slår fast att en bedömning ska göras i varje enskilt fall. Vid bedömningen bör läggas vikt vid bl.a. karaktären av det olovliga förhållandet och dess förhållande till det försäkrade intresset.⁷⁶

Intressebegreppet är således varken ett okänt eller nytt begrepp inom försäkringsrätten och detsamma gäller de delade meningar avseende begreppet som förekommer. Nedan följer ett utdrag ur Hellner 1957 som illustrerar detta:

”Man kan säga att, särskilt vad amerikansk rätt beträffar, två huvuduppfattningar står mot varandra. Den ena, som går tillbaka på ett uttalande av en berömd domare, Lord Eldon, i början av 1800-talet, innebär att försäkringsbart intresse måste bygga på en *rättslig relation* av särskilt slag till den försäkrade egendomen [...] för att vara giltig. Den andra som går tillbaka på ett uttalande av en om möjligt ändå mera berömd domare, Lord Mansfield, på 1780-talet, innebär att *faktisk möjlighet att lida skada* är tillräcklig för att skapa ett försäkringsbart intresse. Det är emellertid knappast någon tvekan om att Lord Eldons linje har segrat hittills, ehuru i diskussionen den meningen numera har vunnit terräng, att man skall söka frigöra sig från denna mera formalistiska princip för att närmare anknyta till Lord Mansfields linje.”⁷⁷ (min kurs.)

Enligt Hellner har användningen av intressebegreppet en *terminologisk betydelse* som uppvisar vad som menas med och inryms i intressebegreppet och därmed i försäkringen. Användningen av begreppet ”intresse” antyder att det inte är egendomen i sig som försäkras, utan att det istället är den försäkrades intresse av egendomen. Som nämnts tidigare används ofta ordet ”förlust” i dessa sammanhang, d.v.s. vi försäkrar risken att lida förlust av något slag som är kopplad till viss egendom. Hellner redogör även för att det försäkrade intresset anknyter till en *relation* mellan den försäkrade och egendomen, likt citatet ovan.⁷⁸ Denna ståndpunkt avseende relationen delar även Hult. Hult definierar försäkrat intresse som det ”logiska objekt [...] vars skyddande och bevarande avtalet avser”⁷⁹. Han menar att begreppets vida användningsområde påvisar att försäkringen inte är knuten till *saken*, istället är försäkringens logiska objekt just

⁷⁶ Bull, s. 434 f.

⁷⁷ Hellner 1957, s. 16 f.

⁷⁸ Hellner 1965, s. 213.

⁷⁹ Hult 1936, s. 63 f.

intresset till försäkringsobjektet. Vidare menar Hult att det föregående även visar att det inte endast är ägaren som har möjlighet att nyttja en försäkring, det är tillräckligt att det finns en relation till objektet och att skada på detta objekt skulle innebära förmögenhetsförlust, likt Lord Mansfield i citatet ovan.⁸⁰ Hult talar om relationen som en persons *rättsförhållande* till objektet, som antingen *omedelbart* utgör en förmögenhetsandel (t.ex. ägare till egendom) alternativt som *ger en begränsad rätt* att i någon mån tillgodogöra sig saken (t.ex. nyttjanderättshavare). Hult anser att i de fall ägaren upplåter rättigheter för andra i egendomen minskas ägarens eget intresse i denna egendom och detta övergår istället till nyttjanderättshavaren.⁸¹ Ett exempel på ett omedelbart intresse är *kapitalintresset*, d.v.s. intresset motsvarande den försäkrade egendomens värde, vilket Hult även kallar för objektivt eftersom t.ex. en fabriksbyggnad inte påverkas av verksamheten som bedrivs där, värdet på byggnaden är detsamma.⁸² Vid sidan av de omedelbara intressena, menar Hult att det inte alltid krävs en sådan omedelbar relation för att en person ska anses vara försäkrad. Det är möjligt, menar han, att även *medelbara intressen* av att inte lida ekonomisk förlust kan försäkras. En leverantör som riskerar att bli ersättningskyldig ifall godset skadas under leveranstiden har, förutom kunden ifråga, även ett intresse i att godset är i oskadat skick.⁸³

Hellner talar vidare om två olika terminologiska aspekter som är åsyftade beträffande intressebegreppet; dels ”olika poster i en persons förlust”⁸⁴ (min kurs.) och dels, ”olika personers förluster”⁸⁵ (min kurs.). Vad som menas med ”olika poster” kan enkelt förklaras genom följande exempel: Ett tillverkningsföretag har ett intresse i att produktionen i dess fabrik inte stannar av p.g.a. strömavbrott eftersom det skulle leda till ekonomisk förlust för företaget. Detta intresse är möjligt att försäkra genom en avbrottsförsäkring. Företaget kan även ha andra intressen det vill försäkra, t.ex. intresset av att inte gå med förlust p.g.a. skadeståndsskyldighet gentemot kunder, vilket är möjligt att försäkra genom en ansvarsförsäkring. Företags skilda intressen knutna till verksamheten innebär risk att lida förlust i olika avseenden och det måste därav försäkra varje enskilt intresse genom olika försäkringar. Den andra aspekten, avseende ”olika personers förluster”, har betydelse för *vem* som ska ha möjlighet att erhålla ersättning

⁸⁰ Hult 1936, s. 64.

⁸¹ Hult 1936, s. 65.

⁸² Hult 1936, s. 159.

⁸³ Hult 1936, s. 66.

⁸⁴ Hellner 1957, s. 10.

⁸⁵ Hellner 1957, s. 10.

vid försäkringsfall. Ifall brand utbryter i en lokal är det möjligt att andra parter än ägarföretaget har intresse i lokalen och lider skada av branden, t.ex. är det möjligt att andra företags egendom förvaras i lokalen vid branden.

Hellner anser vidare att intressebegreppet även har en *saklig betydelse*. Beträffande denna är det först och främst av vikt att framhålla att syftet med denna aspekt, enligt Hellner, är att sätta gränserna för försäkringens omfattning. Gentemot försäkringshavaren drar intressebegreppet en gräns för vilka förmåner som försäkringen ger denne och för försäkringsgivare sätter begreppet en gräns för vilka försäkringar som är tillåtna att meddela inom ramen för försäkringsrättsliga principer.⁸⁶ Vidare har intressebegreppet saklig betydelse i den mening att det påvisar att den person eller det företag som inte har något intresse, eller endast har ett olagligt sådant, inte har rätt att få ersättning vid ett försäkringsfall.⁸⁷ En sådan situation kan t.ex. uppstå när ett företag säljer egendom denne har försäkrat och denna egendom skadas när den kommit i köparens ägo. I de fall säljaren kräver ersättning från sitt försäkringsbolag kan försäkringsbolaget göra gällande, oavsett hur försäkringsavtalet ser ut, att säljaren inte längre har något intresse i egendomen och att denne därav inte har rätt till ersättning.⁸⁸

Ett annat intressant spørsmål avseende intressebegreppet är de s.k. *konkurrensintressena*.⁸⁹ Konkurrensintressen föreligger när flera parter har en relation till en viss förlust och samtliga parter därmed även har omedelbart intresse i objektet.⁹⁰ Hellner beskriver detta som att ”[v]ar och en som står i sådan relation till den försäkrade egendomen, att hans rättighet förminskar ägarens förlust av värdet vid skada, har del i kapitalintresset och därigenom ett med ägarens konkurrerande intresse”⁹¹. Konkurrensintressen får betydelse främst när det gäller ersättningsbeloppet. En ägare som upplåter t.ex. nyttjanderätter i egendom inskränker sitt intresse i egendomen och kan, vid försäkringsfall, inte få ut ersättning motsvarande egendomens värde, utan endast ersättning som motsvarar den inskränkta äganderättsandelen. Enligt Hult kan resterande del

⁸⁶ Hellner 1957, s. 7 f. Se även Bull, s. 433 (”Ved å anvende interessebegreppet ved angivelsen av hva som var gjenstand for forsikring, ble det mulig å klargjøre hvilke tapsposter [...] en konkret forsikring dekket, og også mulighet for å fastslå hvilke personers interesser som var omfattet av forsikringen”).

⁸⁷ Hellner 1965, s. 215.

⁸⁸ Hellner 1957, s. 8.

⁸⁹ Ett begrepp hämtat från Ehrenberg, Versicherungsrecht. Se Hellner 1965, s. 304.

⁹⁰ Hult 1936, s. 65 och Hellner 1965, s. 304.

⁹¹ Hellner 1965, s. 304.

av ersättningen istället utges till nyttjanderättshavarna.⁹² Läran om kapitalintresse och konkurrensintressen innebär att var och en som lidit förlust får försäkringsersättning som motsvarar envars förlust.⁹³

Som ovan visats är begreppet ”försäkrat intresse” av betydelse på ett flertal olika sätt inom försäkringsrätten. Definitionen av begreppet är desto mer oklar, vilket är problematiskt vid tillämpningen av begreppet i praktiken. Det är även oklart vilken betydelse intressebegreppet har i dagsläget. I de norska förarbetena till NFAL förklaras valet av att inte längre använda intressebegreppet i lagtexten såsom att begreppet inte ansågs passa in lika bra på alla former av skadeförsäkringar. Det poängterades att valet inte grundades på att begreppet uppfattades som oriktigt.⁹⁴ Bull tror att det även låg ett annat skäl bakom beslutet, nämligen att intressebegreppet är ett krävande begrepp som är fungerande i teorin men svår att använda i praktiken eftersom det kan verka abstrakt och främmande i lagtext.⁹⁵

3.2 Begreppet i försäkringsavtalslagen och i försäkringsvillkoren

3.2.1 Aktuella bestämmelser i lag

Enligt FAL 1 kap. 4 § är en person, vid skadeförsäkring, försäkrad i de fall dennes intressen är försäkrade mot skadan. En skadeförsäkring skyddar således den som riskerar ekonomisk förlust.⁹⁶

I FAL 6 kap. 1 § 1 st. stadgas att ”[e]rsättning kan betalas för varje lagligt intresse som omfattas av försäkringen”. Denna regel syftar främst till att sätta ramar för erläggande av ersättning och utgör tillsammans med paragrafens andra stycke samt FAL 6 kap. 2 § allmänna regler om beräkning av ersättningens storlek. Det är viktigt att påpeka att det är intresset *i sig* som ska vara olagligt vilket har betydelse för möjligheterna att försäkra sig *mot* brott, vilket givetvis är tillåtet.⁹⁷

⁹² Hult 1936, s. 67.

⁹³ Hellner 1965, s. 304 f.

⁹⁴ NOU 1987:24 s. 118. Se Bull, s. 434.

⁹⁵ Bull, s. 434.

⁹⁶ Utterström, Karnov, kommentar till FAL 1 kap. 4 §, not 22.

⁹⁷ Hellner 1965, s. 220.

I FAL 6 kap. 4 § används intressebegreppet för att definiera vad som avses med *dubbelförsäkring*. Med dubbelförsäkring menas att ”samma intresse har försäkrats mot samma risk hos flera försäkringsbolag”⁹⁸. Regeln reglerar hur denna situation ska lösas, vilket bygger på principen att den försäkrade inte ska få högre ersättning än vad som motsvarar skadan.⁹⁹ Intressebegreppet förekommer även i fråga om *underförsäkring* i FAL 6 kap. 3 § i vilken begreppet syftar till att förenkla regelns framställning.¹⁰⁰

I nya FAL infördes särskilda regler avseende tredje mans rätt till försäkringsersättning i FAL 9 kap. i syfte att komma tillrätta med oklarheterna kring tredje mans rätt till ersättning.¹⁰¹ Intressebegreppet förekommer i rubriken till FAL 9 kap. 1 § men används inte vidare i reglerna. Kapitel 9 innehåller bl.a. regler avseende vilka som är automatiskt medförsäkrade vid egendomsförsäkring och regler om den skadelidandes direktkravs rätt till ersättning ur ansvarsförsäkring.¹⁰²

3.2.2 Aktuella bestämmelser i försäkringsvillkoren

Försäkringsbolagens villkor innehåller ofta mer preciserade regler avseende försäkringars omfattning än lagtexten. Försäkringsvillkoren för kombinerad företagsförsäkring och för entreprenad innehåller en bestämmelse avseende försäkrat intresse. Denna bestämmelse finns i villkoren för egendomsförsäkring (även för sådan som gäller på arbetsområde avseende entreprenad) och för avbrottsförsäkringen. Villkoret avseende försäkrat intresse för egendomsförsäkring ser ut som följer:

”Försäkringen avser egendomsskada som är en oundviklig följd av sådan skadehändelse för vilken försäkringen gäller.

Med egendomsskada avses sådan fysisk skada på eller förlust av försäkrad egendom som har till följd att egendomens värde minskas eller går förlorat och således inte sådan förlust som uppkommer endast genom att egendomen t ex inte kan användas på beräknat sätt.”¹⁰³

⁹⁸ FAL 6 kap. 4 §.

⁹⁹ Det s.k. berikandeförbudet, se ovan i avsnitt 2.2.

¹⁰⁰ Jfr Hellner 1965, s. 214.

¹⁰¹ Se prop. 2003/04:150, s. 221 f.

¹⁰² Se vidare nedan i avsnitt 4.1.2 och 4.2.1.

¹⁰³ V 065:13 A.04.

Försäkringsvillkoret som avser avbrottsförsäkringen hänvisar bl.a. tillbaka till ovanstående villkor om egendomsskada med anledning av att avbrottet ska vara en följd av en egendomsskada. Andra orsaker till avbrott som är täckta av försäkringen är bl.a. avbrott i tillförseln av el, gas, värme, vatten och förbud att tillträda verksamheten till följd av polisens avspärningar.¹⁰⁴ Villkoret har följande lydelse:

”Försäkringen avser avbrottsskada som är en följd av egendomsskada m m enligt B1 11.1

Med avbrottsskada avses sådan skada som består i att det försäkringsmässiga täckningsbidraget minskas eller går förlorat genom inskränkning i den försäkrade rörelsen”¹⁰⁵

Av betydelse i sammanhanget är även det försäkringsvillkor som avser en definition av den försäkrade egendomen som även definierar den i denna uppsats s.k. intressegruppen. Detta villkor förekommer av naturliga skäl endast i försäkringsvillkoren gällande egendomsförsäkring och lyder som följer:

”Försäkringen omfattar egendom som försäkringstagaren

- äger eller
- ansvarar för eller
- i avtal har åtagit sig att försäkra

och som är angiven i försäkringsbrevet.”¹⁰⁶

¹⁰⁴ V 065:13 och V 965:7 B1 11.1.

¹⁰⁵ Se V 065:13 och V 965:7 B1 04.

¹⁰⁶ Se V 965:7 och V 065:13 A.06.1.

4 Medförsäkring

4.1 Medförsäkringens innebörd och betydelse

4.1.1 Medförsäkring i teorin

Medförsäkring innebär i allmänhet att försäkringstagaren tecknar försäkring för en tredje mans intresse och genom att vara medförsäkrad erhåller tredje man försäkringsskydd ur annans försäkring.¹⁰⁷ Det faktum att en försäkring gäller till förmån för fler än tecknaren innebär att andra intressenter inte behöver teckna egna försäkringar. I förarbetena till FAL sägs att sådana regler syftar till att ”rationalisera försäkringsförhållandena”¹⁰⁸.

Bull delar upp medförsäkring i fyra kategorier fördelade i två olika par. Det första paret består dels av medförsäkringar i vilka samma försäkring *successivt* täcker flera personers intressen (successiv försäkringstäckning) och dels medförsäkringar i vilka samma försäkring *samtidigt* täcker flera personers intressen (samtidig försäkringstäckning).¹⁰⁹ Det som skiljer dessa åt är att vid successiv försäkringstäckning sker ett skifte av intresset mellan parterna under försäkringstiden medan försäkringsskyddet under det samtida delas upp på flera parter som täcks av försäkringen under samma tid. Ett exempel på successivt försäkringsskydd är vid köp, i vilket det ofta är säljaren som står som försäkringstagare för en försäkring och köparen får status som medförsäkrad medan ett exempel på den successiva täckningen avser fall där försäkrad egendom ägs av flera personer samtidigt.

Det andra medförsäkringsparet avser dels medförsäkring i vilken det finns ett ömsesidigt beroendeförhållande och dels, medförsäkring i vilken det inte finns något sådant beroende. Det som kännetecknar det förstnämnda försäkringsskyddet är att intressena i det enskilda försäkringsobjektet är uppdelat på flera personer och att intressena tillsammans representerar *hela objektets värde*. Intressena står i ett inbördes beroendeförhållande eftersom de påverkas av varandra på så sätt att ifall omfånget av ett enskilt intresse ökar så minskar omfånget av de andra intressena. Ett bra exempel på ett

¹⁰⁷ Ullman 2006, s. 243.

¹⁰⁸ Prop. 2003/04, s. 220.

¹⁰⁹ Bull, s. 504.

sådant försäkringsskydd är förhållandet mellan ägare och panthavare.¹¹⁰ Beträffande det andra försäkringsskyddet, i vilket det inte föreligger något beroendeförhållande mellan intressena, påverkas inte värdet av ett visst intresse av värdena på de övriga intressena. Det blir således enkelt att inkludera andra intressen i försäkringen. Ett exempel på detta skydd är en försäkring i vilken många olika objekt ingår som ägs av olika personer.¹¹¹

4.1.2 Att bli medförsäkrad

Det finns i huvudsak två sätt genom vilka en tredje man direkt kan få status som medförsäkrad; genom försäkringsavtalet eller genom att enligt lag vara automatiskt medförsäkrad. Avtal om medförsäkring kan ske antingen som en del av försäkringsvillkoren eller som ett särskilt avtal.¹¹²

I GFAL var huvudregeln att var och en som ansågs ha en del i värdet av den försäkrade egendomen skulle få ersättning ur försäkringen.¹¹³ I förarbetena till FAL anfördes att denna huvudregel var svårtolkad och ansågs slumpartad samt inträdde på ett ”överraskande sätt”¹¹⁴. Syftet med nu gällande reglering, närmare bestämt FAL 9 kap., var att klarlägga den gräns som innan ansågs otydlig. De grupper av automatiskt medförsäkrade som nu finns reglerade i FAL 9 kap. valdes ut på sakrättsliga grunder.¹¹⁵ Regleringen i FAL 9 kap. gör det möjligt att erhålla försäkringsskydd ifall ett företag faller in under någon av de grupper av tredje män som finns uppställda.¹¹⁶ Den som är att anse som automatiskt medförsäkrad erhåller ett direkt skydd genom att denne vid försäkringsfall erhåller ersättning för förlust utan att behöva teckna egen försäkring. En automatiskt medförsäkrad part behöver inte heller betala premie för att erhålla skydd.¹¹⁷ Reglerna om automatisk medförsäkring förekommer även i de övriga nordiska ländernas lagstiftning. Likt svensk försäkringsrätt finns i NFAL regler om automatisk medförsäkring, som innebär detsamma som de svenska reglerna.¹¹⁸ I DFAL är utgångspunkten fortfarande, likt huvudregeln i GFAL, att alla som har andel i intresset ska

¹¹⁰ Bull, s. 505 f.

¹¹¹ Bull, s. 506.

¹¹² Hellner 1965, s. 302.

¹¹³ Prop. 2003/04, s. 221.

¹¹⁴ Prop. 2003/04, s. 221. Se även SOU 1989:88 s. 206.

¹¹⁵ Prop. 2003/04, s. 221.

¹¹⁶ Se mer om FAL 9 kap. nedan i avsnitt 4.2.1.

¹¹⁷ Sluijs, s. 96.

¹¹⁸ Bull, s. 503. Se NFAL § 7-1-7-4.

täckas av försäkringen.¹¹⁹ Den bestämmelse som i DFAL närmare reglerar vilka grupper som omfattas av medförsäkring anger vissa bestämda grupper; ägare, panthavare eller innehavare av annan rätt till egendomen och de som bär faran för egendomen.¹²⁰ Denna regel är i närheten av identisk den regel som fanns i 54 § GFAL. I dansk doktrin anförs dock att det knappast kan vara avgörande om en person är ägare, panthavare o.s.v. och att uppräkningsen i bestämmelsen inte är uttömmande. Istället anses kriteriet för att en person ska anses som medförsäkrad vara att denne lider skada ifall egendomen försämras eller går förlorad. Jønsson m.fl. drar således slutsatsen att den aktuella bestämmelsen inte har någon praktisk betydelse.¹²¹ I Sverige uppmärksammades, vilket anförts ovan, samma problematik inför arbetet med FAL.

Utöver de lagstadgade möjligheterna att bli automatiskt medförsäkrad finns möjligheten att avtala om medförsäkring. Försäkringstagaren och försäkringsgivaren kan, genom att föra in uppgift om medförsäkrad i försäkringsavtalet se till att annan parts intressen skyddas av försäkringen. Detta kan göras genom att uppgiften om medförsäkring förekommer i försäkringsvillkoren, vilket betyder att det är fråga om ett åtagande från försäkringsgivarens sida. Det finns även en möjlighet att skriva in den medförsäkrades namn i försäkringsbrevet, vilket blir en mer ”icke-generell” medförsäkring som specifikt pekar ut en part som medförsäkrad.¹²² I svensk rätt föreligger endast delvis avtalsfrihet avseende medförsäkring eftersom bestämmelsen om automatiskt medförsäkrade till viss del är tvingande.¹²³ I NFAL är motsvarande bestämmelse i sin helhet dispositiv och det är möjligt att utvidga och begränsa den medförsäkrade kretsen utan begränsning.¹²⁴

Det är även möjligt att avtala om att ålägga någon av parterna försäkringsplikt avseende försäkringsskydd som även ska gälla för tredje man. Detta är förekommande i entreprenadavtal i vilka AB 04 är avtalsinnehåll och även i varuförsäkring avseende köpeavtal, i vilka International commerce terms (Incoterms)¹²⁵ används. Gällande entreprenad är det entreprenören som har skyldighet att teckna försäkring och vid köpeavtal

¹¹⁹ Se prop. 2003/04 s. 221.

¹²⁰ DFAL § 54, stk. 1, 1 pkt.

¹²¹ Jønsson m.fl., s. 507 f.

¹²² Ullman 2006, s. 244.

¹²³ Se nedan i avsnitt 4.2.1.

¹²⁴ Brynildsen m.fl., s. 163.

¹²⁵ Incoterms är ett regelverk bestående av internationella leveransvillkor som kan ingå i avtal mellan säljare och köpare. Incoterms kommer inte att behandlas vidare i denna uppsats.

är det i vissa säljaren som tecknar försäkring för hela transporten, i vilken köparen även skyddas.¹²⁶

4.1.3 Fördelar med medförsäkring

Först och främst är det naturligtvis en fördel för en part i ett avtalsförhållande att erhålla trygghet genom en försäkring utan att behöva teckna en egen. Denna trygghet består främst av den självständiga rättigheten till ersättning som medförsäkring innebär. I de fall en försäkringstagare av någon anledning inte anmäler skada till försäkringsbolaget, kan den medförsäkrade själv ta kontakt med försäkringsbolaget och begära ersättning. Det är även tänkbart att försäkringstagaren, som medförsäkrar annan part i sin försäkring, känner viss trygghet i vetskapen om ersättning utges till den medförsäkrade vid skada. Det är härmed möjligt att till viss del jämföra medförsäkring med ansvarsförsäkring, i vilken försäkringstagaren försäkrar risk att bli ersättningsskyldig. Bull anför dock att det faktum att rätten till försäkringsersättning utgör ett väsentligt element i medförsäkringssystemet inte innebär att alla medförsäkrade rent faktiskt kommer kräva ersättning när ett försäkringsfall inträffat. Statusen som medförsäkrad kan likväl vara av värde i sig eftersom den skapar säkerhet och trygghet endast genom att den rent faktiskt existerar.¹²⁷

Medförsäkring innebär ytterligare en fördel, nämligen den att försäkringsbolaget inte har möjlighet att föra regressanspråk mot medförsäkrad. Det betyder att en medförsäkrad inte kan bli ersättnings- eller skadeståndsskyldig gentemot försäkringstagaren eller annan ägare av egendomen.¹²⁸ Hindret mot regressanspråk gäller så länge det inte är fråga om framkallande av försäkringsfall.¹²⁹

En person som har rätt till ersättning som medförsäkrad genom att annan ålagt försäkringsplikt har även en särskild fördel. I de fall den förpliktade personen underlåter att teckna försäkring är denne ändå ansvarig gentemot den andra avtalsparten, vilket innebär att redan en avtalad försäkringsplikt innebär ett medförsäkringsskydd.¹³⁰ Detta

¹²⁶ Johansson, s. 75.

¹²⁷ Bull, s. 520.

¹²⁸ Sluijs, s. 96.

¹²⁹ Ullman 2006, s. 244 och Bull s. 520 f och 539 f.

¹³⁰ Se Ullman 2012, s. 222.

klargjordes genom det s.k. Varvsfallet¹³¹ i vilket ett företag som haft försäkringsplikt men som underlåtit att teckna försäkring, inte kunde få skadestånd av ett bolag som genom oaktsamhet vållat skada på ett fartyg. Hovrätten (HovR:n) fastslog i fallet att företaget som vållat skadan på fartyget inte var skyldig att ersätta ägarföretaget för sådan skada som skulle ha omfattats av försäkringen.

4.1.4 Den medförsäkrades rättigheter och skyldigheter

Det föreligger inte någon generell regel i den svenska, eller övriga nordiska, regleringen som kräver att tredje man meddelas när denne fråntas statusen som medförsäkrad. I förarbetena till NFAL¹³² anges dock att det måste ses som normalt och rimligt att tredje man meddelas. I vilket fall betyder denna avsaknad av reglering att en automatiskt medförsäkrad inte kan vara säker på om denne faktiskt är medförsäkrad eller inte vid ett försäkringsfall.¹³³ Det är även tillåtet för försäkringstagaren och försäkringsbolaget att avtala om ändring eller uppsägning av försäkringsavtalet med verkan för den medförsäkrade.¹³⁴ För sådana fall finns ett visst skydd för medförsäkrade genom regleringen om att den medförsäkrade ska meddelas.¹³⁵ Dessa regler är dock i svensk rätt mycket begränsade och avser endast vissa grupper av automatiskt medförsäkrade.¹³⁶ Bull anser att det krävs ett sådant skydd för att medförsäkringen ska vara effektiv.¹³⁷

När en medförsäkrad gör gällande krav på ersättning är det försäkringsavtalet som sätter ramarna för dessa krav och den medförsäkrade måste således acceptera de begränsningar som finns avtalade mellan försäkringstagaren och försäkringsbolaget.¹³⁸ Förarbetena till NFAL fastslog att ”dersom vedkommende interesse tilhører den medforsikrede, er det ham som har krav på erstatningen”¹³⁹, d.v.s. om medförsäkrad har ett intresse har denne rätt till ersättning. Föregående lydelse blev dock aldrig en del av lagtexten eftersom den ansågs följa av själva principen med medförsäkring.¹⁴⁰

¹³¹ HovR T 9234-08.

¹³² NOU 1987:24 s. 154. Se Bull, s. 513.

¹³³ Bull, s. 513.

¹³⁴ Se FAL 9 kap. 4 §, Bull, s. 518 ff. och Jønsson m.fl., s. 521 f.

¹³⁵ Se FAL 9 kap. 4 § 1 st. 2 men. och Bull, s. 518 f.

¹³⁶ Se nedan i avsnitt 4.2.1.

¹³⁷ Bull, s. 518.

¹³⁸ Prop. 2003/04 s. 220 och Bull, s. 521.

¹³⁹ NOU 1987:24 s. 145. Bull, s. 524.

¹⁴⁰ Bull, s. 524.

En mycket central fråga avseende medförsäkring är den om hur en medförsäkrads möjlighet att kräva ersättning påverkas av ett åsidosättande av biförpliktelseerna. Bull aktualiserar i detta avseende två olika problemställningar; dels frågan i vilken utsträckning den medförsäkrades krav mot försäkringsbolaget påverkas av medförsäkrades handlande och dels, frågan hur medförsäkrade påverkas av försäkringstagarens eller andra medförsäkrades åsidosättande av omsorgs- eller upplysningsplikten. Den första frågan besvaras relativt enkelt enligt Bull. En medförsäkrad riskerar nämligen i NFAL att mista sin rätt till ersättning om denne åsidosätter biförpliktelseerna eftersom reglerna avseende ett sådant åsidosättande riktar sig till de försäkrade, inte endast till försäkringstagaren.¹⁴¹ Reglerna avseende biförpliktelseerna och försummelsen av dessa i svensk rätt avser till viss del den försäkrades försummelse men reglerna är dock främst riktade mot försäkringstagaren.

Avseende Bulls andra problemställning är det inte sällan försäkringstagaren som har det försäkrade objektet i sin besittning, vilket är problematiskt för en medförsäkrad eftersom denne inte kan utöva full kontroll över hur objektet hanteras. I NFAL är huvudregeln att den medförsäkrades ställning inte påverkas av försäkringstagarens eller andra medförsäkrades agerande. Den medförsäkrade har enligt Bull ett av honom kallat *absolut invändningsskydd*, vilket endast gäller vid åsidosättande av omsorgs- och upplysningsplikten och således har försäkringsbolaget fortfarande möjlighet att göra invändningar med anledning av t.ex. andra undantag i villkoren. Liknande regler för medförsäkrade föreligger även i dansk medförsäkringsrätt.¹⁴² I förarbetena till FAL anfördes att försäkringstagarens åsidosättande av upplysningsplikten skulle gå ut över andra försäkrade, vilket även skulle gälla i de fall försäkringstagaren eftersatt skyldigheten att anmäla riskökning. Detta skulle dock, enligt regeringen, inte gälla borgenärer som har förmånsrätt i fastighet eller tomträtt.¹⁴³ Det finns således undantag i FAL som ger vissa grupper av automatiskt medförsäkrade ett skydd mot att förlora försäkringsskyddet.¹⁴⁴ I vilken utsträckning medförsäkrade påverkas av annans åsidosättande av biförpliktelseerna diskuteras senare i denna uppsats.¹⁴⁵

¹⁴¹ Se Bull, s. 531 ("Er bruddet på omsorgspliktene [...] gjort av en av medforsikredes egne hjælpere, er det identifikasjonsreglene [...] som avgjør om dette skal gå ut over den medforsikrede").

¹⁴² Jønsson, s. 514 ff.

¹⁴³ Prop. 2003/04 s. 224 f.

¹⁴⁴ Se nedan i avsnitt 4.2.1.

¹⁴⁵ Se nedan i avsnitt 6.6.

I dansk rätt finns visst skydd för medförsäkrade likande det norska invändningsskyddet. Jønsson m.fl. anför bl.a. att för de fall försäkringstagaren går i konkurs har en (med)försäkrad fortsatt självständig rätt att kräva utbetalning av försäkringsersättning.¹⁴⁶ Avseende premiebetalning i dansk försäkringsrätt gäller att i de fall försäkringstagaren inte betalar premien i tid och försäkringsgivaren som följd säger upp avtalet med den verkningen att avtalet upphör, upphör försäkringsbolagets ansvar i förhållande till alla försäkrade. Vid egendomsförsäkring är dock medförsäkrad tredje man skyddad mot försäkringstagarens åsidosättande av premiebetalning genom en meddelandeplikt på försäkringsbolagets sida. Inte förrän försäkringsbolaget meddelat om att upphörandet kan försäkringen upphöra att gälla.¹⁴⁷

4.2 Medförsäkring i lag och i försäkringsvillkoren

4.2.1 Aktuella bestämmelser i lag

FAL 9 kap. anger vilka grupper av tredje män som automatiskt är medförsäkrade vid egendomsförsäkring. Regleringen i FAL 9 kap. gäller vid försäkring som avser värdet av fastighet, fast eller lös sak och är i förhållande till GFAL mer omfattande, eftersom reglerna i FAL berör fler försäkringstyper och försäkringsobjekt.¹⁴⁸ Vilka parter som är automatiskt medförsäkrade framgår av FAL 9 kap. 1 § och till skillnad från GFAL har i FAL kretsen medförsäkrade begränsats till ett antal specifika grupper.¹⁴⁹ I GFAL blev intressebegreppet avgörande, vilken man i FAL har frångått genom en uttömmande reglering av vilka grupper som är medförsäkrade.¹⁵⁰ Den begränsade regleringen har bl.a. lett till att andra nyttjanderättshavare än tomträttshavare förlorat ställningen som automatiskt medförsäkrad. Regeln i FAL 9 kap. 1 § är delvis dispositiv vilket gör det möjligt att, utom i de fall det är fråga om medförsäkrade som har förmånsrätt i fast egendom eller tomträtt, komma överens om annat i avtal.¹⁵¹

¹⁴⁶ Jønsson, s. 531.

¹⁴⁷ Jønsson m.fl., s. 520.

¹⁴⁸ Sluijs, s. 71 f.

¹⁴⁹ Jfr GFAL 54 §, ”envar, som, i egenskap av ägare, panthavare eller innehavare av annan rättighet till godset eller emedan han i anledning av avtal om godset står faran för detta, har intresse av att dess värde icke minskas eller går förlorat”.

¹⁵⁰ FAL 9 kap. 1 § 2 st., Sluijs, s. 74. Se även Hellner 1965, s. 310 ff. avseende GFAL och prop. 2003/04;150 s. 474.

¹⁵¹ Prop. 2003/04 s. 474.

FAL 9 kap. 2 § är en skyddsregel för de fall en försäkring upphör att gälla när äganderätten överlåts till annan och denne är en fysisk person som är konsument. Konsumenten är i dessa fall skyddad av överlåtarens försäkring i sju dagar. I de fall en försäkring inte innehåller en sådan bestämmelse gäller överlåtarens försäkring under den återstående försäkringstiden i enighet med 1 §.¹⁵² I FAL 9 kap. 3 § finns ytterligare en skyddsregel som gäller för personer med förmånsrätt i fast egendom och tomträtt och är ett sådant invändningsskydd som finns i norsk rätt. Enligt regeln är det inte möjligt för försäkringsbolag att invända att annan person åsidosatt upplysnings- eller anmälningsplikten och att den medförsäkrade därför inte har rätt till ersättning. Det bör observeras att detta skydd endast avser dessa två grupper av medförsäkrade, de övriga grupperna identifieras med försäkringstagaren.¹⁵³ I vissa fall gäller även invändningsskyddet vid dröjsmål med premiebetalningen.¹⁵⁴

FAL 9 kap. 4 §, vilken är en dispositiv regel, stadgar att ändringar och uppsägning av avtalet som sker mellan försäkringstagaren och försäkringsbolaget är bindande för den medförsäkrade. Även i detta fall har personer med förmånsrätt i fast egendom och tomträtt ett starkare skydd som innebär att ett avtal eller en åtgärd får verkan mot denne först en månad efter det att försäkringsbolaget meddelat borgenären om detta.¹⁵⁵ Regleringen i FAL 9 kap. kompletteras av bestämmelserna i säkerhetsrättslagen. Denna lag innehåller främst dispositiv rätt och gäller vid egendomsförsäkring samt för alla automatiskt medförsäkrade tredje män. Säkerhetslagen innehåller bl.a. regler om till vem försäkringsbolaget med befriande verkan kan betala ersättning.

4.2.2 Aktuella bestämmelser i försäkringsvillkoren

I villkoren för *egendomsförsäkring* finns stadgat att försäkringen, utöver för försäkringstagaren, gäller för ”annan ägare av egendom som är försäkrad enligt A.06, om ägaren inte kan få ersättning genom annan försäkring”¹⁵⁶. Enligt villkoren är således vissa grupper medförsäkrade, bl.a. kunder och arbetstagare, vars egendom är försäkrad genom egendomsförsäkringen.¹⁵⁷ Lydelsen ”om ägaren inte kan få ersättning genom

¹⁵² Prop. 2003/04 s. 475.

¹⁵³ Prop. 2003/04 s. 476.

¹⁵⁴ FAL 9 kap. 3 § 2 st.

¹⁵⁵ FAL 9 kap. 4 § 1 st. 2 men.

¹⁵⁶ Se V 065:13 A.01.

¹⁵⁷ Se V 065:13 A.06.2.

annan försäkring” utgör det s.k. dubbelförsäkringsförbehållet och är ett sätt för försäkringsbolagen att förhindra att dubbelförsäkring uppstår. Villkor A.06.1 stadgar att egendomsförsäkringen omfattar egendom som försäkringstagaren *äger*, har *ansvar för* eller egendom som försäkringstagaren i avtal har *åtagit sig att försäkra* och som finns angiven i försäkringsbrevet (försäkringsplikt).¹⁵⁸

I villkoren avseende *avbrottsförsäkring* anförs att denna typ av försäkring gäller angiven verksamhet och ”försäkringstagaren såsom innehavare av försäkrad rörelse”.¹⁵⁹ Det är möjligt att genom egen avbrottsförsäkring få ersättning för avbrott som sker hos leverantör eller kund ifall detta leder till avbrott i den egna verksamheten p.g.a. att leveransavtal inte kan fullföljas.¹⁶⁰

Avseende villkoren för *ansvarsförsäkring* finns viss reglering som avser att skydda annan än försäkringstagaren. Ansvarsförsäkring avser, likt avbrottsförsäkringen, den angivna verksamheten och gäller för försäkringstagaren. Skillnaden är dock att det finns reglering om andra försäkrade grupper, vilka avser försäkringstagarens arbetstagare och ”ägare eller brukare av fastighet, där verksamheten bedrivs samt för byggnads- och anläggningsarbeten som utförs på sådan fastighet”.¹⁶¹ I villkoren är det dock vanligt att undantag görs i ansvarsförsäkring gällande omhändertagen egendom.¹⁶² Ett sådant undantag blir särskilt centralt när det gäller andra parter intressen av försäkring.

Villkoren för *entreprenad* avseende *egendomsförsäkringen* har stora likheter med de villkor gällande för kombinerad företagsförsäkring, bortsett från att egendomsförsäkringen vid entreprenad innehåller ett villkor om att försäkringen gäller på ”arbetsområde”.¹⁶³ Med arbetsområde avses ”område som står till den försäkrades disposition för utförande av försäkrade Arbeten samt tillfällig förvaring i samband med sådana Arbeten”.¹⁶⁴ Följande villkor är tydligt anpassat till entreprenadarbeten och innehåller, till skillnad från vanlig egendomsförsäkring, försäkringsskydd för byggherre och underentreprenör.

¹⁵⁸ Se bl.a. V 065:13 A.06.1. Se ovan avsnitt i 3.2.2.

¹⁵⁹ V 065:13 B1.01.

¹⁶⁰ V 065:13 B1.11.1 1 st. 4 p.

¹⁶¹ V 065:13 C.01.

¹⁶² Se V 065:12, C.12.2.

¹⁶³ Se V 965:7, A.03.2.1.

¹⁶⁴ V 965:7, Z (Definitioner).

”Försäkringen gäller för

- försäkringstagaren
- försäkringstagarens beställare om denne är byggherre
- försäkringstagarens underentreprenör
- annan ägare av egendom som är försäkrad enligt A3.06, om ägaren inte kan få ersättning genom annan försäkring.”¹⁶⁵

Beträffande *avbrottsförsäkring vid entreprenad* gäller liknande regler som vid kombinerad företagsförsäkring med skillnaden att avbrottsförsäkringen vid entreprenad även gäller för avbrottsskada som uppkommer genom egendomsskada på arbetsområde.¹⁶⁶ Avseende ansvarsförsäkringsvillkoren är dessa utformade på likartat sätt avseende kombinerad företagsförsäkring och entreprenad.¹⁶⁷

¹⁶⁵ V 965:7, A3.01.

¹⁶⁶ V 965:7, B1.11.1 5 p.

¹⁶⁷ Jfr V 965:7, C och V065:13, C.

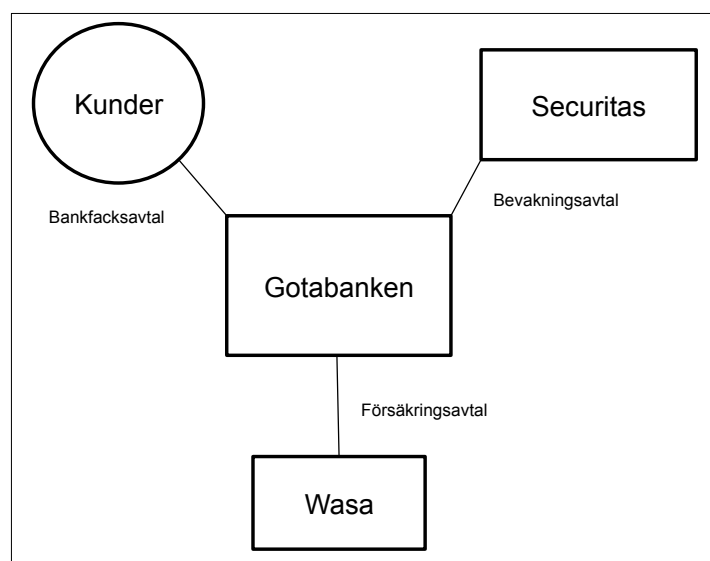
5 Rättspraxis

5.1 Securitasfallet¹⁶⁸

5.1.1 Bakgrund

Ett inbrott i Gotabankens (banken) kontor i Alby år 1992 blev starten till det mycket uppmärksammade Securitasfallet. Som följd av inbrottet uppstod dels skada för banken (skador på yttervägg och valv) och dels, skador för kunderna (förlust av egendom). Högsta domstolens (HD) mycket kritiserade dom avseende vem som skulle anses ha lidit skada i försäkringsrättslig mening resulterade i att banken ifråga inte ansågs lidit skada trots att banken var försäkringstagare och hade tecknat försäkring för att kunna täcka sådana skador som blev aktuella i fallet. Fråga är om HD:s bedömning och dom är korrekt med hänsyn till intressefrågan.

Ett flertal olika avtal var aktuella i tvisten vilket följande bild visar:

Bankfacksavtalet innehöll en skyldighet för banken att bevaka egendomen i bankfacken samt ersätta kunderna vid förlust av denna. I syfte att fullfölja bevakningsskyldigheten ingick banken bevakningsavtalet med Securitas och följaktligen stod Securitas för bevakningen. Försäkringsavtalet ingicks med Wasa och skyddade bankens och kundernas intressen.

¹⁶⁸ NJA 2001 s. 711.

Wasa betalade ut ersättning för bankens och kundernas skador och väckte därefter regresstalan mot Securitas.¹⁶⁹ Wasa grundade sin talan på att Securitas förfarit grovt vårdslöst alternativt vårdslöst genom att ha brutit mot sitt åtagande i bevakningsavtalet.¹⁷⁰ Securitas bestred att Wasa kunde göra sin regressrätt gällande för kundernas skador och ansåg att det inte förfarit vårdslöst. Det bestred att kundernas skada var bankens skada eftersom Wasa hade utgivit ersättning till kunderna såsom försäkringshavare oberoende av Securitas eventuella skadeståndsskyldighet.¹⁷¹

5.1.2 Domstolsinstansernas bedömning

5.1.2.1 Tingsrätten

Tingsrätten (TR) ansåg, p.g.a. sambandet mellan bankfacksavtalet och bevakningsavtalet, att förlusten av kundernas egendom kunde vara ersättningsgill på samma sätt som skador på bankens egendom. Securitas hade således genom grov vårdslöshet orsakat banken och bankfackskunderna skada samt hade genom bevakningsavtalet ansvar för skadan.¹⁷² Vidare fastslog TR:n att banken hade tvingats ta på sig ansvaret för Securitas bristande bevakning och att Securitas försumlighet hade resulterat i ersättningsskyldighet för banken. Banken hade p.g.a. detta rätt att få skadestånd för den skada som orsakats kunderna genom brott mot bevakningsavtalet. Enligt TR:n fanns det ingen omständighet som kunde föranleda att Wasa skulle fråntas dess regressrätt.¹⁷³

5.1.2.2 Hovrätten

Hovrätten (HovR:n) fastställde TR:ns domslut och fastslog att bankens avtal med Securitas inte påverkade bankens bevakningsansvar mot kunderna och därigenom belastade Securitas agerande banken. Securitas grovt vårdslösa agerande hade orsakat förmögenhetsskada och banken hade därigenom fått ett krav riktat mot Securitas. Med stöd av GFAL 25 § och försäkringsavtalet mellan Wasa och banken fick Wasa rätt att regressvis föra talan mot Securitas.¹⁷⁴

¹⁶⁹ NJA 2001 s. 711, s. 1.

¹⁷⁰ NJA 2001 s. 711, s. 2.

¹⁷¹ NJA 2001 s. 711, s. 2 f.

¹⁷² NJA 2001, s. 711, s. 3.

¹⁷³ NJA 2001 s. 711, s. 4.

¹⁷⁴ NJA 2001 s. 711, s. 6.

5.1.2.3 Högsta domstolen

HD ändrade HovR:ns domslut och fastslog att en sådan förmögenhetsskada som skadeståndsskyldigheten skulle inneburi inte täcktes av försäkringen. Wasa kunde således varken genom försäkringsavtalet eller lag inträda i rätten till skadestånd av Securitas som skulle kunnat tillkomma banken.¹⁷⁵ HD ansåg vidare att Wasa inte heller kunde gå in i kundernas talan mot banken eftersom banken var försäkringstagare och att Securitas inte stod i något kontraktsförhållande till kunderna. Till sist slog HD fast att ”omständigheterna [inte var] sådana att bankfackskunderna skulle ha kunnat göra gällande ett utomkontraktuellt skadeståndsanspråk gentemot Securitas”¹⁷⁶. Det faktum att HD inte motiverade ställningstagandet angående utomkontraktuellt ansvar (och tidigare instansers avsaknad av ställningstagande avseende detsamma) har skapat stor uppmärksamhet.

5.2 Fordonsfallet¹⁷⁷

5.2.1 Bakgrund

I rättspraxis har begreppet ”försäkrat intresse” varit aktuellt i ett flertal fall gällande fordon. Dessa fall avser förvisso konsumentförsäkringar, emellertid är diskussionen avseende intressebegreppet likväl intressant för denna uppsats. I det följande behandlas ett av dessa fall, vilket avser en diskussion om förhållandet mellan intresse och ägarbegreppet.

EK hade förvärvat en bil av MP och samtidigt blivit antecknad som ägare i Vägverkets register. EK hade tecknat försäkring för bilen hos If, vilken omfattade vagnskada. Därefter utsattes bilen för brand och EK kontaktade If, som vägrade utge ersättning. Anledningen till detta var att BMW, i en tidigare dom från Stockholms TR, ansågs ha bättre rätt till bilen än EK p.g.a. ett uppställt återtagandeförbehåll i köpeavtalet mellan BMW och MP. If hävdade därför bl.a. att EK ej var verklig ägare trots att han var registrerad ägare och den huvudsaklige brukaren av bilen.¹⁷⁸

¹⁷⁵ NJA 2001 s. 711, s. 7.

¹⁷⁶ NJA 2001 s. 711, s. 8.

¹⁷⁷ NJA 2010 s. 227.

¹⁷⁸ NJA 2010 s. 227, s. 2 f.

5.2.2 Domstolsinstansernas bedömning

Varken TR:n eller HovR:n biföll EK:s talan eftersom dels EK inte ansågs vara verklig ägare och dels att han inte ansågs ha varit i god tro när han köpte bilen av MP.¹⁷⁹ I HD prövades endast frågan ifall EK kunde anses som verklig ägare till bilen, trots att han inte varit i god tro vid bilköpet. HD påtalade problematiken avseende begreppet ägare och uttryckte att "[b]egreppet ägare är i sig inte entydigt och frågan om vem som är ägare blir ibland rent terminologiskt"¹⁸⁰. Tolkningen av uttrycket "verklig ägare" skulle enligt HD och tidigare praxis utgå från villkorets syfte och funktion och enligt HD har uttrycket nära koppling till intresset i egendomen.¹⁸¹ HD ansåg att EK var bilens verkliga ägare i det hänseendet att han var registrerad ägare och därmed presumerad verklig ägare till bilen enligt trafikskadelagen (1975:1410) samt att han var bilens huvudsaklige brukare. EK hade enligt HD även gjort ett giltigt obligationsrättsligt förvärv av bilen.¹⁸² I frågan ifall EK hade det intresse som krävdes ansåg dock HD att det endast förelåg ett intresse som bestod i att kunna utge bilens värde till BMW. Det faktum att BMW ansågs vara ägare före skadans inträffande ledde till att EK inte ansågs haft försäkringsbart intresse i bilen och han kunde därav inte anses vara verklig ägare.¹⁸³

5.3 Bostadsrättsfallet¹⁸⁴

5.3.1 Bakgrund

Detta rättsfall är ett skadeståndsfall i vilken knäckfrågan var huruvida en nyttjanderättshavare har rätt att kräva ersättning direkt av skadevållaren. Domstolsinstanserna utredde bl.a. vad som utgör nyttjanderättshavarens konkreta närliggande intresse, vilket är av intresse för denna uppsats.

I samband med att Bravida Mellersta AB (Bravida) bytte vatten- och avloppsinstallationer i en byggnad som ägdes av en bostadsrättsförening uppkom skador i en bostadslägenhet. Skadorna orsakades av att ett rör inte dragits åt tillräckligt, vilket resulterade i att stora vattenmängder strömmat ut i lägenheten. För personen som bodde i lägenheten uppkom merkostnader för annat boende under den tid skadorna åtgärdades.

¹⁷⁹ NJA 2010 s. 227, s. 3 f. och s. 5.

¹⁸⁰ P. 8 i HD:s dom, NJA 2010 s. 227.

¹⁸¹ Se p. 9 i HD:s dom, NJA 2010 s. 227.

¹⁸² Se vidare p. 9-10 i HD:s dom, NJA 2010 s. 227.

¹⁸³ Se vidare p. 12-13 i HD:s dom, NJA 2010 s. 227.

¹⁸⁴ NJA 2009 s. 16.

Dessa kostnader ersattes av Svenska Konsumentförsäkringar AB (Konsumentförsäkringar), i vilket personen hade sin hemförsäkring. Därefter förde Konsumentförsäkringar regresstalan mot Bravida. Konsumentförsäkringar anförde att en nyttjanderättshavare som stadigvarande innehar fast egendom i ägarens ställe har en självständig rätt till skadestånd, något som Bravida bestred och istället ansåg vara en icke ersättningsgill tredjemansskada.

5.3.2 Domstolsinstansernas bedömning

5.3.2.1 Tingsrätten

TR:n anförde att nyttjanderättshavare kan vara ersättningsberättigade för följdskada till en fysisk sakskada. Genom en utredning av rättspraxis och doktrin fastslogs att tredje mans relation till egendomen är central och att det ska vara fråga om ett intresse i kapitalvärdet. Vidare talas i doktrin om ”konkret närliggande intresse” vilket är knutet till egendomen, ett intresse som inte nödvändigtvis behöver basera sig på avtal. Avseende nyttjanderättshavare anfördes en princip som innebär ”att ju större likhet tredje mans rättsliga ställning har med äganderätt till saken, desto större är möjligheterna till skadestånd”¹⁸⁵. TR:n tog härmed hänsyn till om nyttjanderättshavaren ”[bar] både för- och nackdelar av innehavet”¹⁸⁶, vilket indikerade på att dennes ställning var att likna med ägarens. TR:n slog fast att en nyttjanderättshavare till fast egendom har sådan rättslig ställning och därmed en självständig rätt till ersättning.

5.3.2.2 Hovrätten

HovR:n fastställde TR:ns dom och förde, utöver det ovan sagda, en diskussion om GFAL 54 § i jämförelse med FAL 9 kap. 1 §. Den nu gällande bestämmelsen avser inte innehavare av nyttjanderätt till fast egendom, vilket HovR:n inte ansåg vara avgörande för detta fall. Istället valde HovR:n att ta hänsyn till nyttjanderättshavarens intressen i fastigheten.¹⁸⁷

5.3.2.3 Högsta domstolen

HD fastställde HovR:ns domslut och anförde att FAL 9 kap. 1 § inte skulle anses vara ”en begränsning i nyttjanderättshavares möjlighet till ersättning vid en skadestands-

¹⁸⁵ NJA 2009 s. 16, s. 3.

¹⁸⁶ NJA 2009 s. 16, s. 3.

¹⁸⁷ NJA 2009 s. 16, s. 4 f.

rättslig bedömning, i vart fall inte i de fall han eller hon kan anses ha del i egendomens värde¹⁸⁸. Vidare anför HD att ett krav på att en nyttjanderättshavare ska ha en rättsligt skyddad rådighet över saken inte bör uppfattas som ett nödvändigt eller uttömmande krav, utan att sådana kriterier måste ses som en del i en helhetsbedömning. Detsamma gällde även kriteriet att det ska vara fråga om mer stadigvarande innehav. Istället ansåg HD att ”det kan [...] finnas skäl att se till de skilda intressen som gör sig gällande vid olika former av nyttjanderätt¹⁸⁹. HD gjorde därefter i sak samma bedömning avseende bostadsrättshavares rätt till ersättning som tidigare instanser.

5.4 PEAB-fallet¹⁹⁰

5.4.1 Bakgrund

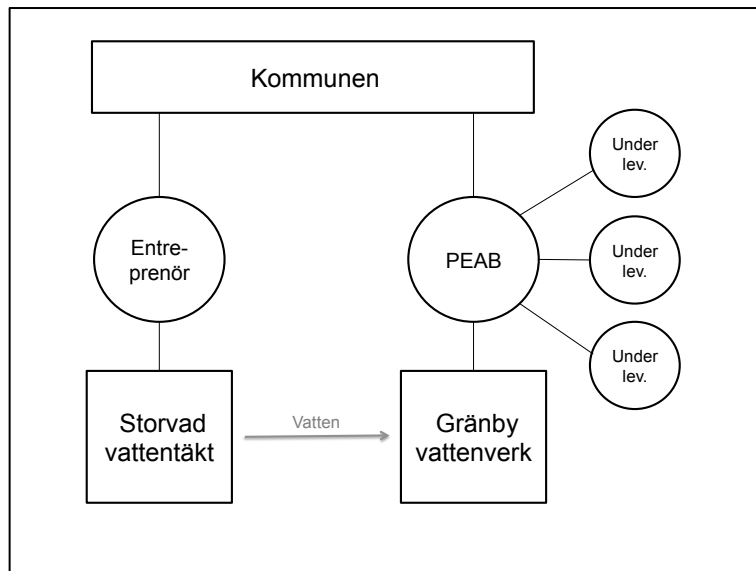
Rättsfallet har sin bakgrund i en entreprenad i vilken skador för underentreprenörer uppkom p.g.a. översvämning. Detta rättsfall är intressant för denna uppsats främst eftersom det avser medförsäkring, men även eftersom fallet berör dubbelförsäkringsfrågan i vilken intressefrågan är central.

Uppsala kommun (kommunen) hade uppfört ett vattenverk i Gränby (vattenverket), i vilket Peab Sverige AB (Peab) blev generalentreprenör. Flera underentreprenörer var delaktiga i entreprenaden. Parallellt med arbetet med vattenverket pågick entreprenadarbete vid vattentäkten i Storvad (vattentäkten), vilket bl.a. skulle pumpa vatten till vattenverket. Efter att ett täthetsprov hade utförts på begäran av Peab, upptäcktes att vattenverket drabbats av en omfattande översvämning till följd av att en pump i vattentäkten av okänd anledning slagits på. Följande bild visar hur partskonstellationen såg ut i fallet:

¹⁸⁸ NJA 2009 s. 16, s. 7.

¹⁸⁹ NJA 2009, s. 16, s. 8.

¹⁹⁰ HovR T 779-12.

Vid tillfället för täthetsprovet var råvattenledningen överlämnad till kommunen. Detta gällde dock inte pumpventilerna i vattenverket, vilka ingick i Peabs entreprenad. Trygg-Hansa Försäkringsaktiebolag (Trygg-Hansa) hade utgett ersättning till sina försäkringstagare, Peab och underentreprenörerna, och yrkade härefter i TR:n att kommunens försäkringsbolag, Svenska Kommun Försäkring AB (Kommun Försäkring), skulle stå för halva det ersättningsbelopp p.g.a. att dubbelförsäkring förelåg avseende kommunens försäkringar. Trygg-Hansa ansåg att kommunen, utöver ersättning från sin egen försäkring i Kommun Försäkring, som medförsäkrad i generalentreprenörens försäkring kunde krävt ersättning av Trygg-Hansa. Enligt Trygg-Hansa var det fråga om dubbelförsäkring eftersom båda försäkringsbolagen var försäkringsgivare för skadad egendom och således förelåg flera försäkringar för samma intresse mot samma fara.¹⁹¹ Kommun Försäkring bestred att det var fråga om dubbelförsäkring och ansåg att entreprenadförsäkringen och kommunens fastighetsförsäkring inte omfattade samma intresse eftersom kommunens egen försäkring var en egendomsförsäkring och Peabs underleverantörers försäkring var allrisk- och ansvarsförsäkringar.

5.4.2 Domstolsinstansernas bedömning

5.4.2.1 Tingsrätten

TR:n ansåg i intressefrågan att den skadade byggnaden tillhörde fastigheten trots att entreprenaden inte var överlämnad med stöd av jordabalkens regler om fastighets-

¹⁹¹ HovR T 779-12, s. 20.

tillhör. Det faktum att båda försäkringarna avsåg skada som bestod i att det ekonomiska värdet av försäkrad egendom minskade eller gick förlorat gjorde det klart att både försäkringen hos Kommun Försäkring och försäkringen hos Trygg-Hansa omfattade samma intresse samt att försäkringarna omfattade den fara som realiserats.¹⁹² TR:ns dom överklagades till HovR:n. HovR:n prövade dock inte frågan om försäkrat intresse.

5.5 LF Skaraborg mot Skanska¹⁹³

5.5.1 Bakgrund

I detta rättsfall uppkom en intressant fråga avseende dubbelförsäkring angående huruvida det är möjligt att dubbelförsäkring förekommer när situationen avser försäkringar som gäller för två olika personer. Frågan blev därigenom om det kan föreligga samma intresse i en situation som avser två olika personer.

Skanska Sverige AB (Skanska) hade anlitats som generalentreprenör för entreprenadarbete på fastigheter. Frisk Ventilation AB (Frisk) anlätades som underleverantör och skulle sköta installation av ventilationssystem. Mellan Skanska och Frisk gällde AB 04 och därav tecknade Skanska en allriskförsäkring hos If Skadeförsäkring AB (If). Frisk tecknade en allriskförsäkring hos Länsförsäkringar Skaraborg (Länsförsäkringar) för sin entreprenad. En tid efter att ventilationssystemet installerats upptäcktes att det var angripet av rost och var därav tvunget att bytas ut. Skanska, som ansvarig för rostskadan, anmälde skadan till If. If avböjde dock att utge ersättning. Istället anmälde Frisk skadan till Länsförsäkringar, som utgav ersättning till Frisk. Länsförsäkringar yrkade därefter förpliktande för Skanska att till Länsförsäkringar utge ersättning motsvarande det utgivna försäkringsbeloppet.

Som grund anförde Länsförsäkringar att Skanska i sin roll som entreprenör bar risken för och ansvarade för skadan i enlighet med AB 04 5 kap. 1 §. Länsförsäkringar hävdade att Dubbelförsäkringsöverenskommelsen (DÖ) inte var tillämplig och förhindrade inte skadestånd med anledningen av att det i Skanskas försäkring förelåg ett undantagsvillkor innebärande att DÖ inte gällde avseende skada som parterna avtalat om. I detta fall hade parterna avtalat om skada genom att tillämpa AB 04. Till sist ansåg

¹⁹² HovR T 779-12, s. 31.

¹⁹³ HovR T 2537-11.

Länsförsäkringar att DÖ inte är något tredjemansavtal, varför Skanska inte hade rätt att hänvisa till det.

Skanska bestred ersättningsskyldighet och hävdade angående frågan om DÖ att den var tillämplig eftersom det var fråga om samma intresse, Frisks entreprenad, som var försäkrat mot samma risk hos både Länsförsäkringar och If. Skanska ansåg att det inte krävdes att det var fråga om förmån för samma person. Genom att tillämpa DÖ gäller att den primära försäkringsgivaren, Länsförsäkringar i detta fall, ska stå för skadan.

5.5.2 Domstolsinstansernas bedömning

5.5.2.1 Tingsrätten

Mot bakgrund av bedömningen att AB 04 5 kap. 22 § inte kunde anses ha företräd framför AB 04 5 kap. 1 § ansåg TR:n att Skanska var skadeståndsskyldigt.¹⁹⁴ Avseende frågan om DÖ:s tillämplighet när det är fråga om försäkringar som gäller till förmån för olika personer, gjorde TR:n en bedömning med hänsyn till FAL:s dubbelförsäkringsdefinition (”samma intresse har försäkrats mot samma risk hos flera försäkringsbolag”¹⁹⁵) och tog hänsyn till de delade meningarna som föreligger i doktrin.¹⁹⁶ TR:n gick även här på Länsförsäkringars anförande och ansåg att det inte var fråga om samma intresse och att det därigenom inte förelåg en dubbelförsäkringssituation. TR:n ansåg att frågan om vad som är samma intresse ska tolkas restriktivt. Härigenom fastslog TR:n att DÖ inte var tillämplig i fallet och därigenom slog TR:n fast att Skanska skulle betala skadestånd till Länsförsäkringar.¹⁹⁷

5.5.2.2 Hovrätten

HovR:n kom, likt TR:n, fram till att Skanska var ersättningsskyldigt gentemot Länsförsäkringar och att DÖ inte var tillämplig i fallet. HovR:n grundade dock det sistnämnda på en annan bedömning än TR:n, nämligen att DÖ endast omfattar försäkringsbolag som anslutit sig till överenskommelsen, vilket inte Skanska var.¹⁹⁸

¹⁹⁴ HovR T 2537-11, s. 4.

¹⁹⁵ FAL 6 kap. 4 §.

¹⁹⁶ Se HovR T 2537-11, s. 4 f.

¹⁹⁷ HovR T 2537-11, s. 5.

¹⁹⁸ HovR T 2537-11, s. 7 f.

5.6 Klystronfallet¹⁹⁹

5.6.1 Bakgrund

I Klystronfallet diskuteras bl.a. när fullbordad skada i försäkringsvillkorets mening förelåg. Denna diskussion är intressant för denna uppsats eftersom tolkningen av sakskadebegreppet som gjordes av HovR och HD ledde till att företaget ifråga inte kunde få ut ersättning ur maskinförsäkring trots att skadan drabbade företaget.

Bolaget Beta Tech hade vid tidpunkten för dess konkurs en klystron, vilken utgör en central komponent i elektronacceleratorer. Denna klystron hade levererats till bolaget i en container som vid leveransen skadats och Beta Tech hade underlåtit att kontrollera klystronen vid detta tillfälle. Klystronen förvärvades vid konkursen av STRIL AB (STRIL). Klystronen togs i drift och STRIL tecknade en heltäckande kombinerad företagsförsäkring hos GA Försäkringar (GA). Två funktionsavbrott uppstod, ett innan och ett efter att försäkringen börjat gälla. I samband med det senare avbrottet blev klystronen obrukbar. STRIL ville ha ersättning ur försäkringen, vilket bestreds av GA.

STRIL hävdade som grund att det var fråga om ett ersättningsgillt försäkringsfall eftersom skadan inträffat under försäkringstiden. Vidare menade STRIL att det inte förelåg något tekniskt samband mellan avbrottet och skadan samt att avbrotten inte innebar att skadan blev förutsägbar. GA menade dock att avbrotten var en indikation på en redan inträffad skada som inträffat innan försäkringen trädde i kraft (skadan vid transporten till Beta Tech) och skadan kunde därav inte omfattas av försäkringen.

5.6.2 Domstolsinstansernas bedömning

5.6.2.1 Tingsrätten

Utredningen i TR:n visade att den ursprungliga skadan hade inträffat på annan plats än försäkringsstället. TR:n gjorde trots detta bedömningen att ersättningsgill skada förelåg med anledning av att TR:n ansåg att försäkringsbestämmelserna, som inte var entydiga, inte skulle ligga försäkringstagaren till last och att just haveririsen är en risk som försäkringstagaren ofta försäkras sig mot samt som denne är beredd att erlægga premie

¹⁹⁹ NJA 1997 s. 832.

för. TR:n fann således att beviskravet, d.v.s. klart mer sannolikt att försäkringsfall inträffat, var uppfyllt och GA blev skyldig att utge ersättning.²⁰⁰

5.6.2.2 Hovrätten

I HovR:n förtydligade STRIL att det rörde sig om en fysisk skada vars effekt visat sig vid avbrotten och att detta är tillräckligt för att skadan ska anses vara plötslig och oförutsedd. HovR:n slog dock fast att det inte föreligger ett försäkringsfall ifall avbrottet berott på en skada som klystronen tillfogats före försäkringstiden. HovR:n fann, likt TR:n, att skadan i detta fall tillfogades klystronen redan vid transporten till Beta Tech och att klystronen åsamkades en fullbordad skada i försäkringsvillkorens mening redan vid det tillfället. HovR:n ändrade TR:ns dom och ogillade STRIL:s talan.²⁰¹

5.6.2.3 Högsta domstolen

HD godtog bevisvärderingen som gjordes i HovR:n avseende orsaken till avbrottet och kom fram till samma slutsatser. HD fastslog således HovR:ns domslut.²⁰²

²⁰⁰ NJA 1997 s. 832, s. 4.

²⁰¹ NJA 1997 s. 832, s. 7.

²⁰² NJA 1997 s. 832, s. 9.

6 Analys

6.1 Olika aspekter rörande försäkringsbart intresse

Av vad som tidigare framkommit avseende intressebegreppet kan sägas att det till viss del föreligger delade meningar beträffande vad försäkringsbart intresse innebär och vilken betydelse intressebegreppet har.²⁰³ En klar definition av begreppet krävs om det över huvud taget ska vara möjligt att använda begreppet. Enligt min mening är det även av vikt att fastslå intressebegreppets betydelse ånyo med anledning av att stora delar av det som finns att tillgå i doktrin om försäkrat intresse baseras på GFAL. Först och främst måste fastslås vad som krävs för att det ska vara fråga om ett försäkringsbart intresse, vilket diskuteras i det följande.

Kravet på *ekonomiskt* intresse innebär att det ska vara fråga om en risk att lida ekonomisk förlust. Som nämnts tidigare ska det, enligt Jønsson m.fl., vara fråga om ett *objektivt* ekonomiskt intresse.²⁰⁴ Med detta bedömer jag att Jønsson m.fl. menar att det inte får vara ett värde baserat på en försäkringstagares egna uppfattningar, s.k. affektionsvärde. Det ska följaktligen vara fråga om ett värde baserat på t.ex. vilken sorts vara det avser och dess skick samt ålder som inte påverkas av enskilda uppfattningar, d.v.s. kapitalintresset. I doktrin är detta krav väl definierat och man är mer eller mindre överens om kravet på ekonomiskt intresse och dess innebörd, vilket man varit under lång tid. Detta talar för att det inte är möjligt att nå framgång med ett annat intresse än sådana som grundas på ekonomiska risker.

Laglighetskravet har i norsk rätt kritiserats p.g.a. att det anses vara vilseledande. Jag anser dock att kravet är viktigt att behålla. Principen som följer av kravet på lagligt intresse är alltså av stor betydelse eftersom den kvarhåller förtroendet för försäkrings-systemet på så sätt att den säkerställer att endast sådana intressen som är förknippade med tillåten verksamhet är skyddade. Jag finner vidare att det vilseledande som laglighetskravet enligt de norska förarbetena ger upphov till, till viss del istället tycks grunda sig i oklarhet beträffande intressebegreppet. För att tydliggöra min uppfattning avseende detta använder jag det exempel som tillämpades i de norska förarbetena avseende en

²⁰³ Se ovan avsnitt 3.1.

²⁰⁴ Se ovan avsnitt 3.1.

TV-apparat, för vilken ägaren inte betalat licens.²⁰⁵ Om TV-apparaten försäkras i en egendomsförsäkring består det försäkrade intresset av risken att apparaten skadas och därigenom minskar eller förlorar i värde, ett värde som inte påverkas av om licensen är betald eller inte. Licensen är istället enligt mig ett intresse som anknyter till själva användningen av TV-apparaten, vilket är ett intresse som de svenska försäkringsvillkoren för företagsförsäkring bortser från.²⁰⁶ Det är således, innan laglighetskravet prövas, av största vikt att klargöra det aktuella försäkringsobjektet och vilket intresse som ska försäkras. Jag instämmer således inte med att laglighetskravet är problematiskt i sådan utsträckning att det bör slopas.

Relationskravet är ett mycket intressant spörsmål, särskilt inom ramen för denna uppsats. Som anförts tidigare²⁰⁷ föreligger skilda meningar i doktrin avseende frågan ifall det bör krävas en relation och i så fall vilken relation det ska vara fråga om. De olika meningarna har skiftat över tid och skiftningarna kan även ha ett samband med den ändrade användningen av intressebegreppet i lagstiftningen. Enligt mig står det först och främst klart att det måste vara fråga om en relation. Det förefaller nämligen olämpligt och inte förenligt med försäkringens syften att envar skulle kunna anses vara försäkrad. Jag anser vidare att det utan relation skulle vara svårt att fastställa vilka risker som föreligger för en försäkrad, vilket i sin tur skapar svårigheter att skapa trygghet genom en försäkring. Det bör även vara svårt att fastställa en premie (vilken baseras på risken) för en part som inte har en relation till objektet. Frågan är vilken typ av relation som krävs. De regler som förekommer i FAL och NFAL, främst avseende automatiskt medförsäkring, påvisar enligt mig att det är en fördel för tredje man att det är fråga om en rättslig relation. I förarbetena framgår att urvalet av grupperna i FAL 9 kap. baseras på sakrättsliga principer, vilket stödjer min syn. En person som faller in under någon av de automatiskt medförsäkrade grupperna och som således har en sådan rättslig relation som krävs för att vara automatiskt medförsäkrad, anses således automatiskt även ha ett intresse. Jag instämmer med lagstiftaren avseende att reglerna om automatisk medförsäkring i denna del har förenklat bedömningen avseende försäkring av tredje man och skapat trygghet för de grupper som är automatiskt medförsäkrade.²⁰⁸ Jag ställer mig ändå frågande till om det inte i samma utsträckning bör vara möjligt att ha ett ekonom-

²⁰⁵ Se ovan i avsnitt 3.1.

²⁰⁶ V 065:13 A.04.

²⁰⁷ Se ovan i avsnitt 3.1.

²⁰⁸ Se ovan i avsnitt 4.1.2.

iskt och lovligt intresse som ska kunna leda till försäkringsskydd, utan att det nödvändigtvis måste vara fråga om en rättslig relation. Det finns även i praxis, t.ex. i Fordonsfallet²⁰⁹, indikationer på att det inte alltid räcker att det är fråga om en rättslig relation. I det fallet var det fråga om en person som enligt lag var att anse som ägare till en bil, vilket i domstolen ställdes mot dennes övriga relation till bilen, relationen som ”verklig ägare”. Begreppet ”verklig ägare” baseras istället på den försäkrades intresse och de tillämpliga villkorens syfte. Även i Bostadsrättsfallet²¹⁰ anför HD att det inte bör krävas ”rättsligt skyddad rådighet” för att en nyttjanderättshavare ska kunna anses ha rätt till skadestånd och hävdar vidare att bedömning måste göras i det enskilda fallet. HD anför även att FAL 9 kap. 1 § inte ska ses som en begränsning i skadeståndsrättsfrågan²¹¹, något jag anser indikera på att intressefrågan i sig mycket väl kan baseras på en annan relation än en rättslig.

Lord Mansfields tanke om att det är tillräckligt att det finns en faktisk möjlighet att lida skada²¹², talar för att det bör vara möjligt att även utan rättslig relation vara medförsäkrad. Jag anser att även denna risk för att lida skada eller förlust påvisar en typ av relation, en *ekonomisk relation*. Så länge det finns en ekonomisk relation till försäkringsobjektet är det möjligt att fastställa riskens storlek samt premien baserat på det objektiva värdet av egendomen (kapitalintresset) och hur stor ekonomisk förlust den försäkrade skulle lida vid skada eller förlust. Denna syn på intresset stöds även av bedömningen i Bostadsrättsfallet avseende ”konkret närliggande intresse”, i vilket bl.a. HD talar om att FAL 9 kap. inte ska vara avgörande i fall där nyttjanderättshavaren *har del i den försäkrade egendomens värde*.²¹³ Problematiken som uppkommer är att dessa intressenter inte alltid är automatiskt försäkrade eller medförsäkrade enligt nu gällande reglering, vilket kommer att diskuteras vidare nedan.²¹⁴ I Fordonsfallet²¹⁵ ansågs personen i fråga inte ha ett försäkrat intresse i bilen eftersom BMW givits bättre rätt till den genom en tidigare dom. Jag anser att detta rättsfall tydligt visar att det inte är tillräckligt att ha en rent rättslig relation till försäkringsobjektet.

²⁰⁹ Se ovan i avsnitt 5.2.

²¹⁰ Se ovan i avsnitt 5.3.

²¹¹ NJA 2009 s. 16, s. 7.

²¹² Se ovan i avsnitt 3.1.

²¹³ Se ovan i avsnitt 5.3.

²¹⁴ Se nedan i avsnitt 6.5.1.

²¹⁵ Se ovan i avsnitt 5.2.

6.2 Intressebegreppets roll inom försäkringsrätten

Inom försäkringsrätten har intressebegreppet funnits och verkat under mycket lång tid och under denna tid har det förekommit i olika stor utsträckning. Hellner anförde år 1957 att det fram till dess krävts en rättslig relation för att anses ha ett försäkringsbart intresse men att man försökte ”frigöra sig från denna mera formalistiska princip”²¹⁶ och istället låta intresset baseras på risken att lida skada, vilket tydligt visar svängningarna i intressebegreppets innebörd. Som framkommit tidigare användes begreppet ”intresse” mer frekvent i GFAL än i FAL, vilket är ett medvetet val från lagstiftarnas sida. Frågan är ifall intressebegreppet därav har förlorat betydelse i något avseende. Jag anser att begreppet i allmänhet, både i teorin och i praktiken, fortfarande är lika viktigt eftersom intressebegreppet i sig innehåller många andra försäkringsrättsliga grundstenar och principer. Som exempel kan nämnas att kravet på intresse resulterar i att det inte är möjligt att göra vinning genom att teckna en försäkring, vilket i sig är viktigt för hela försäkringssystemet. Det är således aldrig möjligt för en person att teckna en försäkring i syfte att tjäna pengar.²¹⁷ Intressebegreppet skapar härigenom även som huvudregel ett skydd för parter som har ett (lagligt och ekonomiskt) intresse i egendom. Innebörden av intressebegreppet vidhåller även hela syftet med försäkring, d.v.s. skyddet mot ekonomiska risker, på så sätt att den ser till att skyddet tilldelas de som har ekonomiska risker.

Intressebegreppet kan dock sägas ha mist en viktig praktisk betydelse genom de ändrade reglerna om försäkring av tredje mans intresse.²¹⁸ I FAL baseras reglerna på vissa automatiskt medförsäkrade grupper istället för att, som i GFAL, utgöra en bedömning av vem som har intresse av egendom. Hellner såg nackdelar med ett annat system än det i vilket intressebegreppet styrde eftersom tredje man i ett sådant system blev mer beroende av försäkringstagarens handlingar.²¹⁹ Jag vill påstå att det, beträffande det nuvarande rättsläget avseende medförsäkring, är möjligt att tala om någon form av ”mellanläge”. Å ena sidan har vi en lagstiftning som automatiskt medförsäkrar vissa tredje män vilket medför att dessa personer automatiskt även anses ha ett intresse. Å andra sidan finns det tredje män som kan drabbas av ekonomisk förlust, d.v.s. har ett försäkringsbart intresse, utan att ha möjlighet att anses som automatiskt medförsäkrade.

²¹⁶ Hellner 1957, s. 16 f. Se avsnitt 3.1.

²¹⁷ Se ovan i avsnitt 2.2.

²¹⁸ Bengtsson 2, s. 307.

²¹⁹ Hellner 1965, s. 302.

Dessa tredje män kan ”hamna mellan stolarna” i de fall de inte är skyddade genom medförsäkring i försäkringsavtalet.

Jag anser att det, trots det minskade användandet av intressebegreppet i FAL, är av stor vikt att begreppet tillämpas i sådana situationer som nämndes i det föregående, men även vid mer komplicerade försäkringsrättsliga fall. Med detta menar jag att användning av intressebegreppet inte sällan kan styra en utredning i rätt riktning och leda till ett resultat som är förenligt med de grundläggande försäkringsrättsliga principerna. Ett exempel på ett fall som jag anser kunnat få en annan utgång, som på ett bättre sätt stämmer överens med försäkringsrättsliga principer och syften, ifall en diskussion och utredning avseende parternas intressen i försäkringen förts är Securitasfallet²²⁰. Detta rättsfall är relevant både ur intresse- och medförsäkringssynpunkt och kommer att behandlas mer utförligt senare i denna uppsats.²²¹

Ett annat rättsfall, innehållande tämligen svår försäkringsrättslig problematik, är Klystronfallet²²². Problematiken i rättsfallet avser till synes inte huvudsakligen intresseproblematik med tanke på att sådan problematik varken berörs i HovR:n eller i HD. TR:n, som inledningsvis konstaterade att den aktuella skadan inträffat på annat ställe än försäkringsstället, vilket innebar att försäkringen inte kunde göras gällande, berörde dock intressefrågan. Trots att intressebegreppet behandlas något ytligt och vagt är det likväl enligt mig tydligt att det föreligger ett visst hänsynstagande till intressebegreppet i TR:ns bedömning. TR:n anför att försäkringsbestämmelserna inte ska ligga försäkringstagaren till last och att haveririsen är en risk som försäkringstagaren ofta försäkras sig mot samt även är beredd att betala premie för. Det är dessa anföranden som ledde till att TR:n bedömde att GA var ersättningsskyldig gentemot STRIL.

Det faktum att varken HovR:n eller HD berör frågan över huvud taget är enligt mig en brist. STRIL hade i Klystronfallet försäkrat klystronen genom en allriskförsäkring, i vilken STRIL hade ett intresse av att klystronen inte skulle skadas samt att det därav inte skulle uppstå några avbrott i verksamheten som ledde till ekonomisk förlust. Det är enligt min mening tämligen naturligt att det är detta intresse som STRIL åsyftat ska

²²⁰ Se ovan i avsnitt 5.1.

²²¹ Se vidare nedan i avsnitt 6.5.1.

²²² Se ovan i avsnitt 5.6.

täckas av försäkringen. Det står, i överensstämmelse med ovanstående utredning om försäkrat intresse²²³, enligt mig även klart att intresset som försäkras är en *risk för förlust*, vilket inte inträffar gällande egendom förrän den försäkrade lider skada av försämringen på egendomen. Detta innebär att skadan på egendomen *per se* inte är en skada som STRIL lider förlust av förrän avbrottet sker. HovR:n och HD lägger således störst vikt vid sakskadans och har en syn på sakskada som innebär att den anses inträffa när egendomens bruksvärde minskas och inte när skadan uppenbaras. Jag anser att denna omfattande hänsyn till endast sakskadans i detta fall har lett domstolen på villovägar och jag ifrågasätter resultatet som dessa bedömningar resulterade i. I detta fall ledde således sakska-bedömningen till att försäkringstagarens intresse av försäkringen helt bortsågs ifrån. Vidare menar jag att bedömningen till viss del krockar med försäkringsrättens trygghetsprincip²²⁴ och intressebegreppet, grundad i min uppfattning att en försäkrad inte får ett behov av försäkringsskydd förrän denne person har möjlighet att upptäcka skadan, vilket ofta inte sker förrän effekten av skadan ger sig tillkänna. I detta fall är det, bortsett från all djupgående analys av sakskadans i rättslig mening, tydligt att det är STRIL och inte den tidigare ägaren Beta Tech som lidit förlust av skadan. Detta argument bör, i sin enkelhet, tala för att det är STRIL som i försäkringsrättslig mening ska ersättas för skadan. Den skadeståndsrättsliga bedömningen av sakskadans anser jag inte bör tas hänsyn till i så stor utsträckning i en försäkringsrättslig bedömning. Jag anser slutligen att Klystronfallet och särskilt TR:ns hänsyn till vilken risk, d.v.s. vilket intresse den försäkrade avser att försäkra, är ett rättsfall som tydligt visar vilken effekt en diskussion och utredning om det försäkrade intresset kan få i praktiken.

6.3 Försäkrat intresse avseende intressegruppen av försäkrade

Den intressegrupp som enligt Ullman i huvudsak försäkras av försäkringsbolagen, kan även utläsas av försäkringsvillkoren. I villkoren anges att en försäkring omfattar egendom som en försäkringstagare äger, ansvarar för eller åtagit sig att försäkra i avtal (försäkringsplikt).²²⁵ Vid första anblick kan de tre olika situationerna tyckas försäkra endast försäkringstagarens intressen, men om dessa sätts i relation till ovanstående

²²³ Se ovan i avsnitt 6.1.

²²⁴ Se ovan i avsnitt 2.2.

²²⁵ Se bl.a. V 065:13 06.1 och Ullman 2006, s. 72 f.

anföranden om intressebegreppet är det möjligt att utläsa även andra intressenter som direkt eller indirekt skyddas av försäkringen.

Beträffande egendom som *ägs av försäkringstagaren* är det i de flesta fall självklart att ägaren kommer lida ekonomisk skada ifall egendomen skadas. Lika självklart är dock inte ägarbegreppet i sig. Det faktum att en part står som ägare till egendom i t.ex. register har visat sig bl.a. i Fordonsfallet²²⁶ inte alltid vara tillräckligt för att en person ska anses ha ett försäkrat intresse. Det är således enligt min mening problematiskt att ägarbegreppet används i försäkringsvillkoren utan vidare förklaring till vad detta innebär. Likt HD:s anförande i domen avseende ägarbegreppet anser jag att begreppet är problematiskt. Det är enligt mig riskabelt att ge intryck av att ägare av egendom automatiskt har ett försäkrat intresse, vilket jag anser att försäkringsvillkoren och till viss del litteraturen på området i vissa fall gör. Det faktum att ägare av egendom är försäkrade utesluter inte heller andra intressenter, det är möjligt att andra nyttjanderätts-havare eller t.ex. panträttshavare, har intresse i egendomen. Många av dessa andra intressenter är automatiskt medförsäkrade genom FAL 9 kap. men det finns undantag, i vilket Bostadsrättsfallet kan användas som exempel som avser nyttjanderättshavare till bostadsrätt.²²⁷

Den andra situationen avser egendom som *försäkringstagaren ansvarar för*. Ett företag som t.ex. hyr egendom kan således skydda denna egendom genom sin egen egendomsförsäkring och sedan få ersättning vid försäkringsfall i vilket skada uppstår på egendomen. I detta fall föreligger givetvis ett intresse hos den ansvarige försäkringstagaren, men det är dock även möjligt att hävda att uthyraren har ett intresse i försäkringen. Uthyraren, som innehar äganderätten i egendomen, utsätter sig alltid för en risk när annan har egendomen i sin besittning eftersom denne inte kan kontrollera hur besittaren handhar egendomen. Mellan olika parter i ett avtalsförhållande kan således en försäkring på någon parts sida verka som en trygghet som stärker relationen parterna emellan. Denna försäkring tecknas av naturliga skäl oftast av den part som bär ansvaret för egendomen, i detta fall hyrestagaren. Det är i båda parternas fall fråga om en ekonomisk risk som består i att värdet på egendomen minskar genom skada. En skada innebär en direkt förlust för uthyraren vars egendom förlorar värde men innebär även en

²²⁶ Se ovan i avsnitt 5.2.

²²⁷ Se ovan i avsnitt 5.3.

förlust för hyrestagaren som måste ersätta skadan. Båda parternas risker är kopplade till samma egendom och riskerna är likställda i storlek och omfattning. Det är således enligt mig klart att försäkringstagarens, hyrestagarens, intresse även delas av uthyrarens intresse av skyddsintresse att kunna bli ersatt vid skada.

Den sista situationen tillhörande intressegruppen är *försäkringsplikten*, eller som det är uttryckt i försäkringsvillkoren; ”egendom som försäkringstagaren i avtal har åtagit sig att försäkra”²²⁸. Försäkringsplikten kommer att behandlas närmare nedan avseende medförsäkring vid entreprenad²²⁹, här behandlas denna allmänt med vikt på intressefrågan. Likt försäkring för egendom som försäkringstagaren ansvarar för kan intresset finnas hos både försäkringstagaren och dennes motpart. I detta fall är det dock enligt mig än mer tydligt att intresset inte endast finns hos försäkringstagaren utan även hos motparten, måhända t.o.m. främst hos motparten. Att ålägga part försäkringsplikt innebär ett åtagande för den förpliktade som kan anses ”utgöra ett självständigt ekonomiskt åtagande från en parts sida att svara för de kostnader som den föreskrivna försäkringen täcker”²³⁰. I de fall parterna avtalar om försäkringsplikt för någon av parterna finns ett intresse av att skydda sig mot en risk som, direkt eller indirekt, kan skada båda parterna. Jag menar följaktligen att försäkringsplikt aldrig skulle förekomma om det inte förelåg ett intresse från annan part än försäkringstagaren. Det faktum att en förpliktad försäkringstagare som inte fullföljer försäkringsplikten ändå är ansvarig gentemot den andra avtalsparten talar vidare för att det måste vara möjligt att tala om ett försäkringsbart intresse för annan part än försäkringstagaren.²³¹

6.4 Intressebegreppets betydelse för medförsäkring

Begreppet ”intresse” har mycket stor betydelse för medförsäkring och det är rimligt att säga att begreppet är än mer viktigt vid medförsäkring än vid försäkring av egna intressen. Utan intressebegreppet hade försäkringssystemet, möjligtvis, istället lagt vikt vid själva försäkringsobjektet vid tecknande av försäkring. I sådana fall skulle det vid egendomsförsäkring rimligtvis inte vara möjligt för annan än ägaren eller eventuellt besittaren av egendomen att kräva ersättning från försäkringsbolaget. Utan kravet på

²²⁸ Se V 965:7 och V 065:13 A.06.1.

²²⁹ Se nedan i avsnitt 6.5.2.

²³⁰ Ullman 2012, s. 221.

²³¹ Se Ullman 2012, s. 222.

intresse skulle det således inte i samma utsträckning vara möjligt att ersätta de som verkligen lider skada.

Som en följd av intressebegreppets tillämpning kan tanken om att endast skadelidande ska kunna åtnjuta fördelarna av en skadeförsäkring²³² säkras. På samma sätt utvidgar begreppet kretsen av försäkrade genom att ge samtliga skadelidande/intressenter rätt till ersättning. Det sistnämnda stämmer överens med GFAL och den äldre generationen av försäkringsavtalslagar som funnits i Norden och som fortfarande gäller i Danmark.²³³ I dag har den svenska lagstiftaren valt att avlägsna denna princip ur lagen och som bekant ersatt den med regler avseende automatiskt medförsäkring. Dessa regler kompletteras med rätten att genom avtal medförsäkra tredje man. Medförsäkring finns även i vissa fall, t.ex. avseende entreprenad som kommer behandlas mer nedan, stadgat i försäkringsvillkoren. Det är dock viktigt att påpeka att lagstiftarens val av automatiskt medförsäkrade grupper är baserat på en bedömning av intresse, d.v.s. samtliga grupper har ett försäkrat intresse.²³⁴

Frågan som uppstår i en diskussion där intressebegreppet sätts i relation till medförsäkring är ifall det inte bör vara möjligt att även andra parter än de som finns stadgade i lag, villkor eller avtal bör kunna vara medförsäkrade. Denna fråga diskuteras i det följande.

6.5 Medförsäkringens omfattning

6.5.1 Vem kan anses som medförsäkrad?

En tredje man är automatiskt medförsäkrad ifall denne har någon av de relationer till försäkringsobjektet som uppställs i FAL 9 kap. Denna möjlighet är enkel att förstå och inte särskilt problematisk i sig. Problematiken uppkommer istället i sådana fall en tredje man inte kan räknas in i den automatiskt medförsäkrade gruppen. En sådan grupp av tredje män är t.ex. andra nyttjanderättshavare än tomträttshavare. För tredje män som faller utanför den automatiskt medförsäkrade gruppen finns, som tidigare anförts,

²³² Hult 1927, s. 32.

²³³ Se ovan i avsnitt 3.1.

²³⁴ Prop. 2003/04 s. 221 ff.

möjligheten att bli medförsäkrad genom att bli inskriven som medförsäkrad i försäkringsavtalet alternativt genom att vara omnämnd i försäkringsvillkoren.²³⁵

Intressegruppen som redogjorts för tidigare i denna uppsats²³⁶, inbegriper enligt min mening ett skydd för andra intressenter än försäkringstagaren. Egendom som försäkringstagaren ansvarar för är inte egendom som ägs av försäkringstagaren eftersom sådan egendom redan skyddas genom ett av de andra situationerna i intressegruppen. Detta innebär att annan person innehar äganderätten till egendomen. Som exempel kan nämnas en näringsidkare som utför kontraktstillverkning²³⁷ och som fått i uppdrag att svetsa samman två olika komponenter tillhörande ett annat företag. Det kontraktstillverkande företaget ansvarar under denna tid för egendomen och har en försäkring som täcker skador på denna egendom. Vid skada utges således ersättning från försäkringsbolaget till försäkringstagaren. Ersättningen används sedan för att täcka ägarbolagets förlust som uppkommit genom den skadade egendomen. I detta fall kan man tala om att ersättningen som utgår till försäkringstagaren täcker både dennes och ägarens intressen. Det är följaktligen fråga om ett skyddat intresse som avser även annan part än försäkringstagaren, vilket kan liknas med medförsäkring.

Medförsäkring kan bli aktuellt genom att ålägga part försäkringsplikt, likt t.ex. reglerna i AB 04.²³⁸ Försäkringsplikten har berörts ovan avseende det försäkrade intresset²³⁹ och det kan tilläggas att försäkringspliktens tydliga koppling till annan parts intresse av skydd, i min mening, resulterar i att det bör vara fråga om en typ av medförsäkring. En försäkringstagare som tecknar försäkring för annan alternativt har en försäkring i vilken försäkringstagaren anger egendom som denne förpliktats att försäkra vidtar dessa åtgärder också i annans intresse. Visserligen är även försäkringstagarens ekonomiska intressen skyddade på det sätt att denne slipper betala ersättning vid skada på egendomen, men att ålägga viss part försäkringsplikt visar på ett ömsesidigt intresse hos flera parter att objektet försäkras. Att det är fråga om en plikt talar enligt mig även för att annan part vill försäkra sig om att skyddet finns vid ett skadetillfälle. Det faktum att den försäkringspliktige parten kan åläggas ansvar vid försummad försäkringsplikt

²³⁵ Se ovan i avsnitt 4.2.1.

²³⁶ Se bl.a. ovan i avsnitt 1.1 och 3.2.2.

²³⁷ Kallas även legotillverkning och innebär att ett företag bearbetar/tillverkar produkter på uppdrag av ett annat företag.

²³⁸ AB 04 5 kap. 22 §.

²³⁹ Se ovan i avsnitt 6.3.

gentemot avtalspart, likt i Varvsfallet²⁴⁰, talar enligt mig för att annan part har direkt intresse i att försäkringsskyddet existerar och att avtalsparten har en självständig rätt till ersättning, likt den som medförsäkring tillför.

Jag anser att ovanstående grupp av tredje män, i de fall de har ett sådant intresse som kan försäkras genom de krav som uppställts för ett försäkringsbart intresse, står i samma ställning och har samma behov av försäkringsskydd som en person som genom lag eller avtal blir medförsäkrad. Fördelen med att tillämpa intressebegreppet, likt reglerna i GFAL avseende försäkring av tredje man, är just att ingen tredje man som har ett ekonomiskt och lagligt intresse i egendomen kan ”falla mellan stolarna” och bli utan försäkringsskydd. Vidare ställer jag mig frågande till varför lagstiftaren och försäkringsbolagen valt att reglera medförsäkringsfrågorna i så liten utsträckning. Visserligen är det enklare att ha en lagstiftning liknande den nu gällande, eftersom en bedömning i varje enskilt fall avseende intresse är både tidskrävande och fordrar mer resurser. Jag anser dock att ersättandet av användningen av intressebegreppet med reglerna om automatisk medförsäkring har lämnat en spricka i regleringen på det sätt att reglerna lämnar många potentiella intressenter utanför. Det är således alltid, såtillvida tredje man inte anses som automatiskt medförsäkrad eller medförsäkrad genom avtal, osäkert ifall försäkringen täcker dennes intresse eller inte vid ett försäkringsfall.

Ett rättsfall som tydligt påvisar den problematik som kan uppstå vid en bedömning som ej innehåller en avvägning av intressefrågan är det mycket uppmärksammade Securitasfallet²⁴¹. Fallet har fått mycket kritik och majoriteten av kritikerna är överens om att konsekvensen av HD:s dom blev att ett bolag, som klarlagts agerat vårdslöst, undkom ansvar för skada p.g.a. en bedömning av försäkringslösningen mellan försäkringsbolaget och banken. Nilsson och Söderström har i sin artikel anfört att mer fokus bör ha lagts på frågorna vilken egendom som skulle ha skyddats och i vems intresse denna egendom skulle skyddas.²⁴² Jag anser likt Nilsson och Söderström att en sådan diskussion kunde blivit avgörande och ändrat HD:s dom i målet. Jag delar vidare Nilssons och Söderströms uppfattning om att det var banken som hade intresset i den försäkrade egendomen. Detta främst p.g.a. att det framgår av domen att det huvudsakliga skälet till

²⁴⁰ HovR T 9234-08. Se ovan i avsnitt 4.1.3.

²⁴¹ Se ovan i avsnitt 5.1.

²⁴² Nilsson och Söderström, s. 407.

att banken tecknade den aktuella försäkringen var just det presumtionsansvar som ålåg banken i och med bankfacksavtalet. Presumtionsansvaret är att likna med ett nästintill strikt ansvar, vilket innebar höga risker för banken och försäkringen var därav en trygghet. Kunderna var redan skyddade genom bankfacksavtalet och presumtionsansvaret som gav kunderna rätt till skadestånd vid skada av egendomen de förvarade i bankfacken. Det var således endast *banken* som drabbades av skada genom att egendomen i bankfacken stals, kunderna hade erhållit ersättning oavsett försäkringen. Som ett resultat av att det var banken som led skada anser jag att det även var banken som hade det försäkrade intresset i försäkringen, ett intresse som bestod i att inte lida förlust p.g.a. de höga risker som förelåg för banken som en följd av bankfacksavtalet. Bankens intresse visar även att en försäkringstagare alltid ett visst intresse i försäkringen denne tecknar, även om försäkringen även är till fördel för annan. Detta eftersom banken aldrig, i avsaknad av ansvar mot kunderna, hade tecknat en försäkring som skulle gälla även för kundernas egendom.

6.5.2 Medförsäkrad vid entreprenad

Entreprenadavtal och försäkring i entreprenadsammanhang är särskilt intressanta vid en diskussion avseende medförsäkring. Detta beror dels på att det vid entreprenad ofta finns många olika parter som mellan varandra har olika avtal och även olika försäkringslösningar samt dels på att ansvarsfrågan mellan dessa parter är förhållandevis komplicerad. Till följd av entreprenörens försäkringsplikt är entreprenörens och den medförsäkrade byggherrens intressen i entreprenaden skyddade. Inledningsvis i denna uppsats ställdes frågan om det är möjligt att även beställare som inte är byggherrar har möjlighet att anses som medförsäkrade i entreprenörens allriskförsäkring.²⁴³ Det finns argument som talar för att beställaren ska innefattas av försäkringsplikten i AB 04 trots att denne inte är uttryckligen medförsäkrad.²⁴⁴ Ullman anser gällande detta följande:

”Till stöd för en ståndpunkt att beställaren har rätt att hävda medförsäkring [...] talar enligt min mening det förhållandet att allriskförsäkringens skydd under entreprenadtiden är utformat i överensstämmelse med 5:22 och således avsett att gälla även till förmån [för] entreprenörens beställare som en tredje man i

²⁴³ Se ovan i avsnitt 1.1.

²⁴⁴ Se AB 04 5 kap. 2 §.

försäkringsavtalet, vars intresse att den försäkrade entreprenören uppfyller avtalad försäkringsplikt skyddas av allriskförsäkringen.”²⁴⁵

Först och främst är frågan om och i så fall vilket intresse beställaren har som skulle kunna försäkras i entreprenörens allriskförsäkring. Jag anser att beställaren, precis som entreprenören och byggherren, har ett ekonomiskt intresse bestående i ett skyddsbehov för de risker som följer med entreprenadarbetet. Som tidigare redogjorts för i denna uppsats spelar det ingen roll vem av parterna som är ansvarig för skadan vilket kan tänkas tala för att försäkringsskyddet generellt sätt gäller även för beställaren.²⁴⁶

Det är likaså av vikt att ta hänsyn till syftet med medförsäkring av beställare som är byggherre, vilket är att minska dennes risker för skada.²⁴⁷ Exempelvis skyddar allriskförsäkringen byggherren i de fall entreprenören av någon anledning inte anmäler skada till försäkringsgivaren, vilket kan vara fallet ifall entreprenören är på obestånd eller har gått i konkurs. I sådana fall har den medförsäkrade rätten att själv anmäla skadan och utfå ersättning.²⁴⁸ Det faktum att även beställaren har ett ekonomiskt intresse som består av risker för att lida förlust vid skada och eftersom detta intresse är kopplat till samma entreprenad som försäkringen gäller, talar för att även en beställare ska kunna anses vara medförsäkrad.

Det föreligger motargument mot ovanstående, vilka innebär dels att försäkringsvillkoren inte anger annan än byggherrar som medförsäkrade och dels att beställaren bör ha egen allriskförsäkring för den egna entreprenaden när denne är entreprenör och har således inget behov av försäkringsskydd från annan entreprenörs försäkring. Ullman anser att dessa argument är vaga eftersom försäkringssystemet som föreligger på entreprenadområdet, särskilt avseende AB-avtalen, ålägger samtliga entreprenörer att försäkra sina egna entreprenader.²⁴⁹ Jag instämmer med Ullman och menar vidare att det återigen är viktigt att ta hänsyn till medförsäkringens skyddssyfte och iaktta att även beställaren har ett intresse likt byggherren.

²⁴⁵ Ullman 2012, s. 218.

²⁴⁶ Se ovan i avsnitt 2.3.5.

²⁴⁷ Ullman 2006, s. 181.

²⁴⁸ Ullman 2006, s. 182.

²⁴⁹ Ullman 2012, s. 218.

Det är vidare av intresse att analysera de bestämmelser som aktualiseras i AB 04. Ansvarsbestämmelsen i AB 04 5 kap. 1 § innebär ett mycket långtgående och nästintill strikt ansvar för entreprenören som kräver ett långtgående försäkringsskydd. Entreprenören är därmed förpliktad att teckna allrisk- och ansvarsförsäkring som ska gälla för entreprenören och beställare som är byggherre. I den aktuella försäkringspliktsbestämmelsen i AB 04 finns inga begränsningar för försäkringens tillämplighet under försäkringstiden. Först efter entreprenadtiden begränsas försäkringens giltighet i relation till entreprenörens därefter minskade ansvar. Det faktum att domstolen i LF Skaraborg mot Skanska²⁵⁰ kom fram till att entreprenörens försäkringsplikt endast är ett komplement till ansvarsbestämmelsen i AB 04 som således inte ska begränsa parts skadeståndsskyldighet, talar enligt mig för att försäkringen enligt AB 04 kan anlitas även av beställaren.²⁵¹

Ifall det anses vara möjligt att även beställaren är medförsäkrad i entreprenörens allriskförsäkring kan frågan om dubbelförsäkring uppkomma när den medförsäkrade även har en egen försäkring. I LF Skaraborg mot Skanska²⁵² prövade TR:n ifall det kan föreligga en dubbelförsäkringssituation trots att försäkringarna gäller för olika personer, d.v.s. huruvida det kan vara fråga om samma intresse när det gäller olika parter. Olika meningar föreligger i doktrin; å ena sidan ansåg Marcus Radetzki i sitt rättsutlåtande (i vilket även refereras till Hult²⁵³) att dubbelförsäkring kräver att det är fråga om samma persons intressen, å andra sidan anser Ullman att dubbelförsäkring mycket väl kan föreligga när det avser försäkringar som gäller för flera olika personer. Ullman uttalade att DÖ har tillämpats när två olika parter enligt ett entreprenadavtal har försäkrat en och samma entreprenad och att byggbranschen betraktar en sådan situation som en dubbelförsäkringssituation.²⁵⁴ Ullmans syn vann dock inte gehör i TR:n. Bedömningen om vad som är samma intresse skulle enligt TR:n göras restriktivt och vidare ansågs Ullmans uppfattning inte vara förenlig med detta synsätt eftersom den ansågs vara för bred. En allt för vid tillämpning av DÖ skulle enligt TR:n få för stor betydelse i fråga om

²⁵⁰ Se ovan i avsnitt 5.5.

²⁵¹ HovR T 2537-11, s. 4. Se ovan i avsnitt 5.4.

²⁵² Se ovan i avsnitt 5.5.

²⁵³ Hult 1936, s. 90.

²⁵⁴ HovR T 2537-11, s. 5.

fördelning av ansvaret och att detta stred mot syftet med DÖ, som enligt TR:n endast är att förenkla försäkringsgivarens skadereglering.²⁵⁵

Jag är av den uppfattningen att samma intresse inte nödvändigtvis behöver avse samma persons intressen, således instämmer jag med Ullman. Jag anser att de krav eller kriterier som föreligger för att det ska vara fråga om ett försäkrat intresse inte hindrar det faktum att två olika parter bör kunna ha samma intresse i viss egendom, t.ex. en entreprenad. Teorin om konkurrensintressen talar även för att det är möjligt att ha samma intresse i egendom eftersom flera parter drabbas av skada på så sätt att intresset är kopplat till kapitalintresset.²⁵⁶ Två olika parter kan således ha samma ekonomiska intresse i en entreprenad på det sätt att de risker som föreligger kan drabba båda parterna. I PEAB-fallet²⁵⁷ talade TR:n om att intresset avsåg skada som bestod i att det ekonomiska värdet av försäkrad egendom minskade eller gick förlorat, ett intresse som enligt mig kan innehas av två olika personer samtidigt. I Klystronfallet²⁵⁸ använder TR:n FAL:s definition av dubbelförsäkring²⁵⁹, i vilken det inte stadgas att det måste vara fråga om samma persons intresse, utan endast att det ska vara fråga om samma intresse. Som en följd av att intressebegreppet som används i dubbelförsäkringsdefinitionen i FAL står under samma definition av intressebegreppet som i övrig reglering anser jag att denna ska gälla. Jag ser således inga hinder mot att det måste vara fråga om samma persons intresse vid dubbelförsäkring, så länge det är möjligt att tala om samma ekonomiska intresse som är kopplat till samma risker. I entreprenadfall är det för mig tydligt att det i många fall är fråga om samma intresse för flera parter, eftersom båda parter intressen är kopplade till samma objekt, entreprenaden. I vilket fall anser jag att en tolkning av reglerna i FAL i allmänhet och dubbelförsäkringsdefinitionen i FAL i synnerhet, bör göras dels med ledning av intressebegreppet. Finns behov av en annan eller en mer specifik definition av dubbelförsäkring bör detta regleras, i detta fall i DÖ.

Med anledning av ovanstående diskussion om dubbelförsäkring är det även intressant att avslutningsvis behandla frågan huruvida dubbelförsäkringsförbehållet i försäkrings-

²⁵⁵ HovR T 2537-11, s. 5.

²⁵⁶ Se ovan i avsnitt 3.1.

²⁵⁷ Se ovan i avsnitt 5.4.

²⁵⁸ Se ovan i avsnitt 5.6.

²⁵⁹ FAL 6 kap. 4 §. Se ovan i avsnitt 3.2.1.

villkoren stämmer överens med medförsäkringsmöjligheten som åligger tredje man. Dubbelförsäkringsförbehållet kan sägas förhindra möjligheten för ”annan ägare [än försäkringstagaren] som är försäkrad enligt A.06”²⁶⁰ att anlita den aktuella egendomsförsäkringen. Jag anser att förbehållet inte endast står hinder för dubbelförsäkring utan även kan motverka möjligheten till medförsäkring. I PEAB-fallet var kommunen byggherre och således medförsäkrad i PEAB:s allriskförsäkring men kommunen hade även en egen försäkring tecknad hos ett annat försäkringsbolag. I denna situation bortfaller byggherrens möjlighet att nyttja medförsäkringen med anledning av dubbel-försäkringssituationen. Som ovan sagts är försäkringssystemet i många fall uppbyggt på så sätt att varje entreprenör ska försäkra sin egen entreprenad, vilket skapar en risk för parter i entreprenadavtal att tappa möjligheten till medförsäkring. Det är således av stor vikt att försäkringssituationerna hos parterna ses över noggrant inför ingående av entreprenadavtal för att undvika detta bortfall av medförsäkringsskydd.

6.6 Innebörden av att vara medförsäkrad

Reglerna avseende den medförsäkrades ställning gentemot försäkringstagaren och försäkringsgivaren är i svensk rätt knapphändiga. Jämfört med diskussionen avseende vem av försäkringstagaren och försäkringsgivaren som är den överlägsne parten och de regler som finns för att ”jämna ut” övertag emellan parterna, kan en liknande diskussion föras avseende medförsäkrade.²⁶¹ De regler som avses i det föregående är huvudsakligen biförpliktelseerna²⁶², vilka utgörs av förpliktelser främst riktade till försäkringstagaren. Om och hur försäkringstagarens åsidosättande av förpliktelseerna påverkar en medförsäkrad är dock inte stadgat, varken i FAL eller i försäkringsbolagens villkor. Reglerna i FAL riktar sig i vissa fall till ”en försäkrad”, t.ex. reglerna om framkallande av försäkringsfall och försummelse av säkerhetsföreskrifter, innebärande att även annan försäkrad än försäkringstagaren innefattas. Denna reglering tycks dock endast svara på i vilka fall den medförsäkrades *egna* åsidosättanden av biförpliktelseerna påverkar dennes rätt till ersättning. Frågan är om medförsäkrade i svensk rätt, till fullo eller delvis, har ett sådant av Bull kallat *invändningsskydd*, som finns i NFAL och som skyddar den medförsäkrade mot försäkringstagarens eller annan försäkrads åsidosättande.

²⁶⁰ V 065:13 och V 965:7 A.01 2 p.

²⁶¹ Se ovan i avsnitt 2.2.

²⁶² FAL 8 kap. 8-14 §§.

Enligt Hellner består en del av en intressents självständiga rätt i att dennes rätt till ersättning inte ska påverkas av andra försäkrades överträdelse av biförpliktelse.²⁶³ Detta skydd är dock inte fullständigt i den meningen att det inte avser försummelse av samtliga biförpliktelser. En försäkringstagares försummelse av upplysningsplikten²⁶⁴ ansåg Hellner skulle påverka samtliga intressenters rätt till ersättning. Detta med stöd av ”den allmänna uppläggningsreglerna om och betydelsen av upplysningsplikten”²⁶⁵. I förarbetena till FAL anfördes att försäkringstagarens åsidosättande av upplysningsplikten ska gå ut över andra försäkrade.²⁶⁶ Likt GFAL finns vissa uttryckta undantag för detta, vilket i FAL avser borgenärer som har förmånsrätt i fastighet eller tomträtt.²⁶⁷

Likt ovanstående anfördes även i förarbetena till FAL att försäkringstagarens försummelse att anmäla riskökning (anmälningsplikten) ska gå ut över andra försäkrade. Detta skiljer sig från vad som gällde enligt tvingande reglering i GFAL, i vilken endast ”vederbörande intressents eget handlande [var] relevant”²⁶⁸. Ovanstående undantag avseende detta gäller även vid riskökning.

Avseende resterande biförpliktelser – överträdelse av säkerhetsföreskrifter, framkallande av försäkringsfall och räddningsplikten – finns inget stadgat i förarbetena om att dessa ska drabba samtliga tredje män vid försäkringstagarens åsidosättande. Enligt Hellner går en överträdelse av säkerhetsföreskrifterna ut över alla intressenter såtillvida överträdelsen kan läggas den som har att tillse att föreskriften iakttas till last, vilket även gäller enligt förarbetena till FAL.²⁶⁹ I försäkringsvillkoren stadgas att den försäkrade ansvarar för att företagsledningen, anställda samt entreprenörer och andra uppdragstagare som anlitas av den försäkrade följer säkerhetsföreskrifterna. Om någon av föregående grupper försummar att följa säkerhetsföreskrifterna resulterar det vanligtvis i avdrag i ersättningen.²⁷⁰ Det föregående innebär således att i de fall det går att härleda försummelsen till någon av ovanstående grupper går försummelsen ut över samtliga intressenters rätt till ersättning. Hellner förklarar att anledningen till detta är att det avser konkreta och uttryckta förpliktelser som är enklare för parterna att kontrollera och

²⁶³ Hellner 1965, s. 319.

²⁶⁴ FAL 8 kap. 8-9 §§.

²⁶⁵ Hellner 1965, s. 319.

²⁶⁶ Prop. 2003/04 s. 224 f.

²⁶⁷ FAL 9 kap. 3 §.

²⁶⁸ Hellner 1965, s. 320 och GFAL 50 § 1 st.

²⁶⁹ Hellner 1965, s. 320 och prop. 2003/04 s. 212.

²⁷⁰ V 065:13 Q.01.4.1.

iakta. Hellner ifrågasätter dock om föregående skäl är tillräckligt för att minska eller undanröja tredje mans rätt.²⁷¹ Jag anser att ett fullständigt skydd för tredje man inte alltid är berättigat och att det i viss mån måste föreligga vissa skyldigheter för den medförsäkrade som motsvarar de rättigheter denne tar del av genom medförsäkringen. Möjligheten för medförsäkrad att påverka eller kontrollera att biförpliktelseerna följs anser jag är en bra riktlinje avseende frågan i vilken mån den medförsäkrade bör påverkas av försäkringstagarens eller annan försäkrads försummelse av biförpliktelseerna.

Framkallande av försäkringsfall resulterar i att försäkringsbolaget är fritt från ansvar ”mot *en försäkrad* som har framkallat ett försäkringsfall uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet”²⁷² (min kurs.). Detta stämmer överens med vad som gällde i GFAL, i vilken försäkringsbolaget var fritt från ansvar *gentemot den* som framkallade försäkringsfallet uppsåtligen eller med grov vårdslöshet.²⁷³ Hellner ansåg att GFAL:s lydelse innebar att endast den person som framkallat försäkringsfallet påverkas. Jag anser att detsamma bör gälla aktuell lagstiftning med anledningen av FAL:s lydelse och att biförpliktelsen ifråga är av sådan art att den är svår för andra försäkrade att kontrollera.

Slutligen avseende räddningsplikten är den i FAL riktad till ”den försäkrade” vilket innebär att denna biförpliktelse åligger även tredje män som är medförsäkrade.²⁷⁴ Det är dock enligt mig inte rimligt att en medförsäkrad som inte vid ett skadetillfälle alternativt befarat skadetillfälle har möjlighet att påverka situationen drabbas av försäkringstagarens försummelse att minska skadan. Denna syn stöds även av Hellner som anser att försummelse av räddningsplikten ”torde endast gå ut över vederbörande intressent själv”²⁷⁵.

Utöver ovanstående fråga om biförpliktelseerna skapar även avsaknaden av regler i både FAL och försäkringsvillkoren som särskilt berör den medförsäkrades rätt att i alla lägen bli upplysta om ändringar i avtalet, onödig osäkerhet. Det faktum att FAL endast ger

²⁷¹ Hellner 1965, s. 320.

²⁷² FAL 9 kap. 11 § 1 st.

²⁷³ GFAL 18 §.

²⁷⁴ FAL 8 kap. 13 § som hänvisar till 4 kap. 7 §.

²⁷⁵ Hellner 1965, s. 321.

skydd till personer med förmånsrätt i fast egendom och tomträtt²⁷⁶ anser jag vara otillräckligt. Jag har svårt att se anledningen till att dessa grupper av tredje män skulle ha större behov av upplysning än andra grupper. Rätten till upplysning är i min mening väsentlig för alla typer av medförsäkrade eftersom försäkringstagaren har rätt att göra ändringar i försäkringsavtalet som påverkar samtliga medförsäkrade. Försäkringstagarens rättighet i denna del är inte möjlig att inskränka eftersom det är försäkringstagaren som betalar premien och som därigenom måste ha rätt att påverka hur avtalet är utformat. Medförsäkrade som i många fall påverkas av dessa ändringar bör i vilket fall alltid ha rätt att meddelas om dessa ändringar.

Jag anser i allmänhet avseende frågan om en medförsäkrads rättigheter och skyldigheter att dessa måste stå i proportion till varandra. Således anser jag att de förpliktelser som åligger försäkringstagaren, t.ex. att betala premien, inte är möjliga att ålägga medförsäkrad eftersom denne inte har ett absolut skydd i försäkring eller någon större inverkan på försäkringsvillkoren. Gällande biförpliktelserna ställer jag mig frågande till det begränsade skydd svensk rätt ger medförsäkrade. Jag anser att gällande reglering inte stämmer överens med syftet avseende medförsäkring på det sätt att reglerna gör den medförsäkrades trygghet i princip helt beroende av försäkringstagarens handlande, vilket i sig ger upphov till andra risker för den medförsäkrade. Det osäkra invändningskyddet tillsammans med den till synes svaga ställningen en medförsäkrad har i ett försäkringsförhållande bidrar till att medförsäkrade inte alls är skyddad av försäkringen i samma utsträckning som försäkringstagaren. Detta kan enligt mig även vara ett incitament för intressenter att istället välja att teckna egen försäkring där säkerheten för intressenterna är mer definitiv. Detta skulle i så fall strida mot fördelen med medförsäkring som innebär en enklare skadereglering.

²⁷⁶ FAL 9 kap. 4 §.

7 Slutsats

7.1 Vad innebär intressebegreppet?

De två viktigaste beståndsdelarna avseende definitionen av försäkrat intresse anser jag vara *risken att lida ekonomisk förlust* som följs av den *relation* som jag menar måste föreligga för att det ska vara fråga om ett försäkringsbart intresse. Relationen föreligger mellan den försäkrade och försäkringsobjektet och jag anser att det även utan rättslig relation är möjligt att lida ekonomisk förlust vid skada av något slag. Vidare måste det vara fråga om ett lagligt intresse, vilket innebär att försäkringsobjektet ska vara lagligt. Jag finner således att intressebegreppet innebär *en relation till ett lagligt försäkringsobjekt som grundas i en risk att lida ekonomisk förlust eller skada p.g.a. att objektet skadas och dess objektiva värde därmed minskar*.

Jag anser att intressebegreppet numera fått en allt mer indirekt betydelse, främst p.g.a. att begreppet i många fall har ersatts eller bortfallit som därav resulterat i att intressebedömningen blivit omotiverad. Detta syns även i domstolarna, som i vissa fall helt utesluter en intressebedömning. Istället menar jag att intressebegreppet mestadels används i teoretiska sammanhang, ofta i syfte att sätta de ”yttersta” gränserna för försäkringens omfattning. Intressebegreppet som sådan har således fortfarande en viktig ställning inom försäkringsrätten och kan få en avgörande roll i praktiken.

7.2 Vems samt vilka intressen är försäkrade vid försäkring av intressegruppen?

Det faktum att det framstår som naturligt att försäkringstagare som är *ägare av egendom*, har ett försäkrat intresse i egendomen utesluter inte att det finns andra intressenter. Eftersom det i detta fall rör sig om egendom som försäkringstagaren har det största intresset i p.g.a. att denne innehar äganderätten, anser jag att det i praktiken kan vara svårt för en tredje man att nå framgång i medförsäkringsfrågan utan uttryckligt stöd i lag, villkor eller avtal jämfört med övriga situationer i intressegruppen. Av detta skäl är FAL 9 kap. samt möjligheten att ålägga part försäkringsplikt mycket betydelsefulla.

Avseende *egendom som försäkringstagaren ansvarar för* och *egendom för vilken försäkringstagaren åtagit sig att försäkra*, finns hos försäkringstagaren någon typ av åtagande gentemot annan part. Det faktum att försäkringstagaren ansvarar för viss egendom måste innebära att en annan part har äganderätten till egendomen. Vad avser *försäkringsplikt* finns det alltid ett avtal mellan två eller flera parter, vilka har kommit överens om att någon av parterna ska teckna försäkring för avtalsobjektet. Utan ett intresse från tredje mans sida hade försäkringsplikten inte varit nödvändig och inte förekommit i avtal. Tredje man kan ha ett intresse likt försäkringstagarens, vilket tydligt visar att andra parter än försäkringstagaren har försäkringsbara intressen i försäkringen. Som en följd av det föregående samt att FAL endast fokuserar på att det vid fråga om dubbelförsäkring endast ska vara fråga om samma intresse anser jag slutligen att det är möjligt att flera personer har samma intresse i en försäkring.

7.3 Vad innebär det att vara medförsäkrad?

Det ställs enligt min mening samma krav på försäkrat intresse för medförsäkrade som för försäkringstagaren. En medförsäkrad har vissa rättigheter, vilka inte är garanterade någon som visserligen har ett intresse i försäkringsobjektet, men som inte är uttryckligen medförsäkrade genom lag, försäkringsvillkor eller avtal. Det faktum att tredje man på något av de nyss nämnda tillvägagångssätten blir medförsäkrad innebär således enligt mig att tredje man ges en rätt att ta del av dessa fördelar. Medförsäkring innebär således enligt mig *en rätt att få ta del av annan persons försäkring p.g.a. ett eget försäkringsbart intresse*. Medförsäkring innebär även särskilda förpliktelser och i vissa fall påverkas den medförsäkrade av försäkringstagarens eller annan försäkrads försummelse av biförpliktelserna. Jag anser att medförsäkrade påverkas i de fall annan försummat upplysnings – eller anmälningsplikten samt i de fall annan åsidosatt säkerhetsföreskrifterna. Avseende resterande biförpliktelser har den försäkrade enligt mig ett, för att använda Bulls begrepp, invändningsskydd.

7.4 Är det möjligt att vara medförsäkrade utan att det uttryckligen framgår?

Enligt mig finns det möjlighet för tredje man att nå framgång med medförsäkringsfrågan utan att det uttryckligen framgår i två av tre situationer, närmare bestämt vid egendomsförsäkring som avser egendom som försäkringstagaren ansvarar för alternativt

ålagts att försäkra. Båda dessa avser situationer i vilka försäkringstagaren åtager sig ett visst ansvar för egendom som annan har ett intresse i. Gällande entreprenad anser jag att det inte finns något som direkt talar mot att även beställare som inte är byggherrar är automatiskt medförsäkrade i entreprenörens allriskförsäkring. Beställare har först och främst ett försäkringsbart intresse i entreprenaden likt övriga parter. Försäkringsplikten i AB 04 innebär enligt mig inte något direkt hinder mot att annan än beställare som är byggherre ska kunna anses vara medförsäkrad. Istället anser jag att bestämmelsen tillsammans med det vidsträckta fareansvaret i entreprenadfallen talar för att beställaren ska kunna anses som medförsäkrad i entreprenörens medförsäkring.

7.5 Övriga avslutande synpunkter

I och med denna uppsats har vissa funderingar avseende regleringen på intresse- och medförsäkringsområdet dykt upp. Jag väljer att dela med mig av dessa eftersom de till viss del redogör för hur jag anser att oklarheterna på respektive område bör lösas.

De bestämmelser som finns avseende medförsäkring är få till antalet och lämnar mycket att önska. En stor del av de tveksamheter som kan uppstå avseende medförsäkring skulle till viss del kunna lösas genom större användning av intressebegreppet. Jag anser att begreppet kan och bör användas mer frekvent i praktiska sammanhang, t.ex. av domstolarna, som en vägledning. På detta sätt kan de försäkrades ställning säkras och i många fall kan ett försäkringsrättsligt fall leda till ett resultat som överensstämmer med de grundläggande principerna som gäller inom försäkringsrätten. Jag vill vidare hävda att den minskade användningen av intressebegreppet kan ha påverkat möjligheterna till medförsäkring och gjort medförsäkringssystemet allt för restriktivt. Med anledning av att jag trots detta ser problemet med att ha en sådan ”öppen” reglering som gällde i GFAL, i vilken alla med ett försäkringsbart intresse ansågs försäkrade, förespråkar jag istället en lösning i vilken försäkringsbolagen mer utförligt behandlar främst medförsäkringsfrågan. Försäkringsvillkorens avsaknad av reglering avseende medförsäkring är en svaghet. Villkoren har dels till syfte att ”fylla ut” och specificera den medvetet allmänt hållna FAL och jag anser att det på medförsäkringsområdet finns ett stort hål att fylla.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Svenskt offentligt tryck

Prop. 2003/04:150 Ny försäkringsavtalslag

Departementspromemoria (Ds 1993:39) Ny försäkringsavtalslag

SOU 1989:88. Skadeförsäkringslag

Nordiskt offentligt tryck

NOU 1987:24 Lov om avtaler om skadeforsikring

Litteratur

Bengtsson, Bertil, *Försäkringsrätt: några huvudlinjer*, 9., [uppdaterade] uppl., Norstedts Juridik, Stockholm, 2015
[cit: Bengtsson 1]

Bengtsson, Bertil, *Försäkringsavtalsrätt*, 3., [uppdaterade] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015
[cit: Bengtsson 2]

Bull, Hans Jacob, *Forsikringsrett*, 1. utg., Universitetsforlaget, Oslo, 2008
[cit: Bull]

Brynildsen, Claus, *Forsikringsavtaleloven med kommentarer*, 1. utg., Gyldendal Akademisk, Oslo, 2001
[cit: Brynildsen]

Ekelöf, Per Olof & Edelstam, Henrik, *Rättegång*. H. 1, 8., [rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2002
[cit: Ekelöf]

Hellner, Jan, *Om försäkringsbara intressen och några därmed sammanhängande frågor*, Stockholm, 1957
[cit: Hellner 1957]

Hellner, Jan, *Försäkringsrätt*, Faks.-uppl., [Juristförl.], [Stockholm], 1994[1965]
[cit: Hellner 1965]

Hult, Phillips, *Bidrag till läran om försäkring av tredje mans intresse*, Diss. Stockholm: Stockholms högskola, 1927, Stockholm, 1927
[cit: Hult 1927]

Hult, Philips, *Föreläsningar över försäkringsavtalslagen*, Stockholm, 1936
[cit: Hult 1936]

Johansson, Svante O., *Varuförsäkringsrätt: den rättsliga regleringen av transportförsäkring av varor*, 1. uppl., Jure, Stockholm, 2004
[cit: Johansson]

Jønsson, Henning & Kjærgaard, Lisbeth, *Dansk forsikringsret*, 8. udg., Jurist- og økonomiforbundets forl., København, 2003
[cit: Jønsson m.fl.]

Lagerström, Peter, *Företagsförsäkring: juridisk handbok för försäkringsgivare och försäkringstagare*, 3., [uppdaterade] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2007
[cit: Lagerström]

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*, 3., [utök. och rev.] uppl., Norstedts juridik, Stockholm, 2015
[cit: Sandgren]

Sluijs, Jessika van der, *Studier i försäkringsrätt*, Jure, Stockholm, 2011
[cit: Sluijs]

Ullman, Harald, *Försäkring och ansvarsfördelning: om förhållandet mellan försäkring och kommersiella leverans- och entreprenadavtal* : version II, Iustus, Uppsala, 2006
[cit: Ullman 2006]

Ullman, Harald, *Entreprenörens ansvar och försäkringsplikt enligt byggsektorns avtal AB 04 i fråga om skada som inträffar under entreprenadtiden*, Vänbok till Ingrid Arnesdotter, Jure Förlag, 2012, s. 196
[cit: Ullman 2012]

Artiklar

Radetzki, Marcus, *Berikandeförbudet vid skadeförsäkring har upphävts: Innebörd – Motiv – Konsekvenser*, JT Nr 1 2007/08, s. 66
[cit: Radetzki]

Nilsson, Sara och Söderström, Frida, *Securitasfallet – ett uppmärksammat skadeståndsmål*, JT Nr 2 2003/04 s. 390
[cit: Nilsson och Söderström]

Rättspraxis

Högsta domstolen

NJA 1997 s. 832 [cit: Klystronfallet]

NJA 2001 s. 711 [cit: Securitasfallet]

NJA 2010 s. 227 [cit: Fordonsfallet]

Hovrätterna

HovR T 9234-08 [cit: Varvsfallet]

HovR T 2537-11 [cit: LF Skaraborg mot Skanska]

HovR T 779-12 [cit: PEAB-fallet]

Standardbestämmelser

AB 04

AB-U 07

Försäkringsvillkor

Länsförsäkringars villkor för Kombinerad företagsförsäkring (Villkorsnr: V 065:13)

Länsförsäkringars villkor för Entreprenad (Villkorsnr: V 965:7)

Länsförsäkringars villkor för Egendomsförsäkring på arbetsområde
(Villkorsnr: V 982:4)

Internetkällor

Trygg Hansa, definition av ”försäkrat intresse” (16-03-14)

<http://www.trygghansa.se/om-trygghansa/ordlista/d-f/pages/forsakrat-intresse.aspx#>

Utterström, Thomas, kommentar till FAL 1 kap. 4 §, not. 22: Karnov (16-03-14)

https://pro-karnovgroup-se.e.bibl.liu.se/document/531587/1#SFS2005-0104_K1_P4